

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Venkovní učebna v přírodní zahradě MŠ Radošovice

Vypracoval: Karla Schusterová
Vedoucí práce: Ing. Lenka Smržová

České Budějovice 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č.111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 27. března 2015

.....

Karla Schusterová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Ing. Lence Smržové za odborné vedení při zpracování mé bakalářské práce.

Další poděkování patří mé rodině za trpělivost a pochopení, kterého se mi od všech dostávalo v průběhu celého studia. V neposlední řadě děkuji také kamarádkám za psychickou podporu.

ABSTRAKT

Cílem této bakalářské práce je zpracovat environmentálně zaměřený výchovný program pro mateřskou školu s využitím venkovní učebny v přírodní zahradě.

Teoretická část práce se zabývá environmentální výchovou, pedagogickými metodami a přírodní zahradou jako přírodní učebnou. Je zde popsána metodika k vytvoření přírodní zahrady v mateřské škole a jsou zde popsány činnosti.

V praktické části je zpracovaný roční environmentální výukový program pro mateřskou školu Radošovice. Je rozdělený do třech integrovaných bloků, vycházejících z ročních období: podzim – zima – jaro. Jedná se o sborník didaktických a pohybových her. Jsou zde popsány praktické, výtvarné činnosti, pokusy a pozorování.

Klíčová slova: Environmentální výchova, pedagogické metody, přírodní zahrada, venkovní učebna, integrované bloky.

THE ABSTRACT

To deal with the environmentally orientated educational programme for nursery schools with the use of an outdoor classroom is the aim of my Bachelor Thesis.

The theoretical part of my work is focused on environmental education, pedagogical methods, and a natural garden as a natural classroom. The methodology for the creation of a natural garden in nursery school and the activities are described here.

In the practical part the annual environmental teaching programme for nursery school in Radošovice is prepared. It is divided into three integrated blocks which are based on the seasons: autumn – winter – spring. It is a collection of didactic and active games. The practical, art activities, experiments and observations are described here.

Key words: environmental education, pedagogical methods, natural garden, outdoor classroom, integrated blocks.

OBSAH

OBSAH	1
ÚVOD	3
I TEORETICKÁ ČÁST	4
1 Ekologická výchova	4
1.1 Historie	4
1.2 Environmentální výchova v předškolním věku	5
1.3 Cíle a výstupy environmentální výchovy	5
1.4 Rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání a Environmentální výchova	6
2 Pedagogické metody a formy	8
2.1 Pedagogické prostředky	9
2.2 Pedagogické zásady	13
2.3 Rizika a překážky realizace environmentální výchovy	14
3 Přírodní zahrada	16
3.1 Historie přírodních zahrad	18
3.2 Zahrada jako přírodní učebna	19
3.3 Metodika k vytvoření přírodní zahrady v MŠ	19
3.4 Co se předškolák naučí na zahradě	24
3.5 Pobyť a pohyb venku	26
3.6 Bezpečnost dětí v přírodní zahradě	27
4 Přírodní zahrada v MŠ Radošovice	28
4.1 Popis zahrady	28
4.2 Cíle přeměny	28
4.3 Přírodní prvky	29
4.4 Činnosti v zahradě	31
II PRAKTICKÁ ČÁST	33
5 Integrovaný blok: Podzimní putování ježka Bodlinky	33
5.1 TÉMA: Ježek Bodlinka sklízí ovoce a zeleninu	33
5.2 TÉMA: Ježek Bodlinka na návštěvě u babky kořenářky	38
5.3 TÉMA: Bodlinka na návštěvě u skřítky Podzimníčka	43
6 Integrovaný blok: Zimní sny ježka Bodlinky	49
6.1 TÉMA: Zimní čarování	50

6.2 TÉMA: Kdo spí a kdo ne	55
6.3 TÉMA: Přiskákal k nám vrabeček	61
7 Integrovaný Blok: Jarní Putování Ježka Bodlinky	66
7.1 TÉMA: Jarní čarování	66
7.2 TÉMA: Ježek Bodlinka na návštěvě u vodníka Česílka	72
7.3 TÉMA: Na návštěvě u motýla Emanuela	77
7.4 TÉMA: Na návštěvě u Ferdy Mravence	81
ZÁVĚR	86
Seznam použité literatury:	88

ÚVOD

Motto: „*Řekni mi a zapomenu,
ukaž mi a budu si pamatovat,
nech mne udělat a porozumím.*“
– japonské přísloví

V mateřské škole učím přes dvacet let a pozoruji, kolik času děti věnují malování, sportování a dalším činnostem. Setkávám se s dětmi, které nezvládají základní motorické dovednosti. V dnešní době jsou rodiče zaneprázdněni a nemají dostatek času trávit volné chvíle s dětmi v přírodě. Dnes děti tráví hodně času u počítače nebo u televize a to už od mateřské školy. To se odráží na pohybové zdatnosti dětí.

V poslední době se vytrácí přirozená a každodenní touha po pobytu v přírodě. Proto je dnes kladen velký důraz na prostředí, ve kterém dítě tráví svůj volný čas. Hlavně děti ve městě mají velmi omezené možnosti pobývat denně v přírodním prostředí. Mnoho dětí tak zná přírodu z knih, nebo televize.

Proto jsem se rozhodla, že v naší mateřské škole vybudujeme přírodní zahradu. Na jejím vzniku se podíleli rodiče i zaměstnanci obce a školy. Také děti přiložily ruce k dílu. Mým záměrem bylo vytvořit zahradu, která poskytne různá zákoutí pro tvořivou hru, zábavu, experimentování a výuku předškolních dětí. Je rozčleněna do přírodních koutků, o které se děti starají. Učí se obhospodařovat záhonky, manipulovat a experimentovat s různým materiálem.

V mateřské škole máme jedinečnou možnost přibližovat dětem přírodu každý den na školní zahradě, která je nejvhodnějším prostředím, nejen pro ekologickou výchovu v terénu, ale nabízí dětem pohyb a obratnost. Nabízí dětem prostor pro volnou a spontánní hru.

Z těchto důvodů jsem si vybrala jako téma své bakalářské práce: „Venkovní učebna v přírodní zahradě“, protože jako učitelka mohu tak zprostředkovat dětem co možná nejvíce přímých kontaktů s přírodou.

Bakalářská práce bude rozdělena na část teoretickou a na část praktickou.

Teoretická část bude zpracována na základě odborné literatury k danému tématu. Bude zde vysvětlen pojem environmentální výchova. V druhé kapitole budou zmíněny pedagogické metody a formy. Třetí a čtvrtá kapitola bude věnována přírodním zahradám.

Hlavním cílem této práce bude vytvoření environmentálního výukového programu pro naši mateřskou školu. Bude obsahovat tři integrované bloky, které se budou dělit na témata.

Každé téma bude obsahovat motivační pohádku, didaktické a pohybové hry, praktické činnosti, pokusy a pozorování, vhodné výtvarné činnosti a básničky. Vždy jsem vybrala vhodné zdravotní cviky a doplnila jsem pohybové aktivity o cvičení s overbally, stuhami a přírodním materiálem, také jsem zařadila cvičení jógy. Celý rok bude děti provázet po zahradě ježek Bodlinka.

Cílem práce je ukázat, jak se dají prvky environmentální výchovy začlenit do výukového programu školy a to vše přenést do venkovní učebny v zahradě.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 Ekologická výchova

1.1 Historie

Environmentální výchova má kořeny už v 60. letech minulého století. Tenkrát se používal název **výchova k ochraně přírody**. První počátky ekologické výchovy jsou zaznamenány v časopise „ABC“. Byl to časopis mladých techniků a přírodovědců. V 70. letech dochází k posunu pojetí ekologické výchovy a vzniká nový termín **výchova k péči o životní prostředí**. Od poloviny 80. let je v České republice stále častěji používán termín **ekologická výchova**. V roce 1996 vzniká občanské sdružení „Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina“.

Koncem 90. let Ministerstvo životního prostředí upouští od termínu „ekologická výchova“ a začíná se čím dál více používat termín „environmentální výchova“, který je uplatněn ve Státním programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO). (MÁCHAL, 2000)

1.2 Environmentální výchova v předškolním věku

Český termín „Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta“ vychází z anglického *environmental education*, kde *environment* znamená životní prostředí a *education* se chápe jako vzdělávání, výchova a osvěta všech typů cílových skupin, od nejmenších dětí po dospělé. (JANČAŘÍKOVÁ, 2010)

Environmentální výchova ukazuje na důsledky lidské činnosti, která ohrožuje život na Zemi. Vychovává k odpovědnému vztahu k přírodě. Jejím úkolem je vytvořit v lidech pozitivní vztah k přírodě. (LÉBLOVÁ, 2012)

1.3 Cíle a výstupy environmentální výchovy

*„Základním cílem environmentální výchovy v předškolním věku je **podnítit v dětech touhu poznávat okolní svět a rozvíjet ji v hluboký a trvalý vztah k přírodě, který se později přemění v dovednost poznat v životním prostředí dysfunkce a (ještě později) v chuť přírodu aktivně chránit.**“* (JANČAŘÍKOVÁ, 2010)

Na konci školního období by děti měly zvládat následující věci a výstupy: Pohybovat se ve venkovním prostředí, měly by se orientovat v okolí domova i školy a uvědomovat si nebezpečí se, kterým by se mohly někdy setkat. Měly by prožívat z pobytu v přírodě radost a potěšení. Dále by si měly uvědomovat, že život je vzácný a jedinečný. Přizpůsobit činnosti počasí, ročnímu období a také ostatním vlivům přírody. A v neposlední řadě projevovat úctu ke kulturnímu a přírodnímu bohatství (například vztah ke staré lípě, ke studánce v lese, apod.). Měly by umět pečovat o malé zvířátko nebo rostlinu, též by měly poznat některé květiny, byliny, stromy a živočichy. (JANČAŘÍKOVÁ, 2010)

(HORKÁ, 1996) třídí úkoly ekologické výchovy do třech rovin:

1. Rovina poznávací: sleduje rozvoj poznávacích schopností (žáci se učí pozorovat, vnímat všemi smysly, srovnávat, poznávat a hledat vzájemné vztahy, pochopit je a porozumět jim).
2. Rovina hodnotově – orientační: osvojení etických principů jednání a chování (netrápit, neničit, neubližovat), pochopit estetické hodnoty přírody (barvy, tvary, vůně, zvuky...)

3. Rovina činnostní (přetvářecí): zahrnuje odpovědné a šetrné jednání (péče o rostliny, zvířata, vodní toky, šetření vodou, papírem, energií...)

(LÉBLOVÁ, 2012) říká že: „Environmentální výchova v mateřské škole má umožnit dětem osobní zkušenost s přírodou, nechat jim ji zažívat všemi smysly. Měla by kompenzovat stále nižší úroveň komunikace s přírodou, zvláště u městských dětí, nechat je zažívat přírodu jako prostor pro poznávání a učení, hry i relaxaci. V rámci environmentální výchovy budeme tedy pomáhat dětem zažívat krásu a tajemství přírody, učit je přírodu milovat a mít k ní úctu.“

1.4 Rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání a Environmentální výchova

Environmentální výchova prostupuje všemi vzdělávacími oblastmi (biologické, psychologické, interpersonální, sociálně – kulturní a environmentální). Prvky ekologické výchovy musí prolínat celým výchovným působením.

DÍTĚ A JEHO TĚLO:

„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v oblasti biologické je stimulovat a podporovat zdatnost i pohybovou a zdravotní kulturu, podporovat rozvoj jeho pohybových i manipulačních dovedností, učit je sebeobslužným dovednostem a vést je k zdravým životním návykům a postojům.“ (MŠMT ČR. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.*, 2010)

Prvky z této oblasti uskutečňujeme v naší zahradě – na čerstvém vzduchu. V nerovném terénu děti běhají, skáčou, překonávají nerovnosti, při pohybu si děti uvědomují své tělo. Připomínáme dětem správné oblečení, upozorňujeme co je zdravé a co ne, co je bezpečné a co ne. Užíváme všechny smysly při vnímání přírody (zrak, hmat, čich, chuť, sluch). Při hře děti využívají různé přírodniny – písek, kamínky, dřevo, ulity, kaštiny, šípky, atp.

DÍTĚ A JEHO PSYCHIKA:

„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v oblasti psychologické je podporovat duševní pohodu, psychickou zdatnost a odolnost dítěte, rozvoj jeho intelektu, řeči a jazyka, poznávacích procesů a funkcí, jeho citů i vůle, stejně tak i jeho sebepojetí a sebenahlížení, jeho kreativity a sebevyjádření, stimulovat osvojování a rozvoj jeho vzdělávacích dovedností a povzbuzovat je v dalším rozvoji, poznávání a učení.“

Prvky z této oblasti využíváme při volné hře venku, v pískovišti – děti se musí domluvit, obhájit své postoje a názory. Naskytá se pozorování rostlin, živočichů, počasí, atp. Tady hodně využíváme školní zahradu, časopisy, encyklopedie, atlasy, knihy, audiovizuální techniku. Můžeme také využít ekonarologii (vypravěčem není člověk, ale zvíře, strom, kámen). Rozvíjíme slovní zásobu o nové pojmy. Zařazujeme výtvarné, hudební a pohybové činnosti. Podněcujeme děti k experimentování, k pozorování, určování, třídění, zkoumání, přiřazování, odhad, porovnávání.

DÍTĚ A TEN DRUHÝ:

„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v interpersonální oblasti je podporovat utváření vztahů dítěte k jinému dítěti či dospělému, posilovat, kultivovat a obohacovat jejich vzájemnou komunikaci a zajišťovat pohodu těchto vztahů.“

Prvky z této oblasti využíváme venku při různých hrách, děti se učí dodržovat pravidla, učí se prosociálnímu chování. Při vycházkách do přírody se učí chovat ohleduplně jak k sobě, tak i k přírodě (neplaší zvěř, neničí květiny, atd.).

DÍTĚ A SPOLEČNOST:

„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v oblasti sociálně – kulturní je uvést dítě do společnosti ostatních lidí a do pravidel soužití s ostatními, uvést je do světa materiálních i duchovních hodnot, do světa kultury a umění, pomoci dítěti osvojit si potřebné dovednosti, návyky i postoje a umožnit mu aktivně se podílet na utváření společenské pohody ve svém sociálním prostředí.“

Prvky z této oblasti využijeme v rozvoji společenského soužití a spolupráce. Například: exkurze do knihovny, setkání s myslivcem, návštěva včelaře, atp. Učíme děti poznávat i jiné kultury a národnosti (klokan žije v Austrálii, javor je symbolem Kanady).

DÍTĚ A SVĚT:

„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v environmentální oblasti je založit u dítěte elementární povědomí o okolním světě a jeho dění, o vlivu člověka na životní prostředí – počínaje nejbližším okolím a konče globálními problémy celosvětového dosahu a vytvořit elementární základy pro otevřený a odpovědný postoj dítěte (člověka) k životnímu prostředí.“

Tady se zaměřujeme hlavně na životní prostředí a ekologickou výchovu. Děti si vytváří vztah ke svému domovu, k okolí školky a k přírodě, učí se orientovat ve svém okolí, ale zároveň jsou poučovány o nebezpečných situacích a o tom, jak se mají chránit (manipulace s některými předměty, kontakt se zvířaty, výskyt jedovatých rostlin, přírodní jevy, atp.). Děti pozorují a poznávají přírodu živou i neživou, podílí se na praktických pokusech, zkoumají a manipulují s různými materiály. Na školní zahradě si vyzkouší pracovní, pěstitelské i chovatelské činnosti. Své místo zde mají i ekohry, ale také vycházky do okolí (louka, les, rybník) a výlety. Měli bychom dětem vštěpovat, že musí přírodu chránit a ne ji ničit. (LÉBLOVÁ, 2012)

2 Pedagogické metody a formy

„**Metodou** rozumíme stanovenou cestu, postup k dosažení výchovného cíle, způsoby rozvíjení ekologických vědomostí, dovedností a vůči přírodě šetrných návyků, formování proekologických postojů, zájmů a potřeb člověka. K nejčastěji využívaným ekopedagogickým metodám patří např. rozhovor, beseda, rozbor situace, práce s knihou a časopisem, simulační hra, ekohra, laboratorní terénní pozorování, dramatizace, výtvarný projev, tematická exkurze, nejrůznější způsoby ověřování a upevňování znalostí pomocí her a soutěží.“

„Pojem **forma** označujeme způsob organizačního uspořádání výchovy, tj. výchova školní, mimoškolní a rodinná.“ Mezi formy školní výchovy patří např. výukový program v centru EV, škola v přírodě, pobytový kurz, atp. Do forem mimoškolní výchovy zařazujeme např. zájmový kroužek, sportovní oddíl, ale také články v tisku, relace v televizi, atd. (MÁCHAL, 1996)

(HORKÁ, 1996) říká, že „Ekologická výchova vyžaduje poznání, pochopení, prožívání a orientaci na jednání v sepětí se smyslovým vnímáním, emocionálním zážitkem, přímým pozorováním, osobní zkušeností a aktivitou, nejlépe přímo v přírodě.“ Přičemž je

vhodné začít **prvotní seznamování** s přírodou tím, že se děti učí pozorovat a pojmenovávat to, co je obklopuje: např. stromy a keře v lese a blízkém okolí, květiny na zahrádce a louce, motýly podle barvy, ptáky na krmítku, tvary semen, listů. Poznávají ekologické souvislosti, vazby, závislosti organismů na prostředí, potravní vztahy. Účelné je zařazovat aktivity, které rozvíjejí **smyslové vnímání**. Například: Na paletky vystřižené z papíru děti lepí kousky přírodnin tak, aby škála barev byla co největší, nebo se zavázanýma očima mohou ohmatávat strom a odpovídat na různé otázky. Nebo nosem zkusí objevit tři nové vůně. Při pobytu v přírodě mají děti **potřebu experimentace**. Je nutné vysvětlovat, že přírodu neničíme, netrháme květiny, nezabíjíme brouky. Příroda má také **poznávací hodnotu**.

(MÁCHAL, 2000) uvádí, že u předškolních dětí je „ekologická výchova možná (i nutná), ale musí být velmi jednoduchá a opírající se o zkušenosti, které mohou malé děti pochopit. Patří sem péče o živé zvířátko (většinou doma), sledování růstu rostlin (okrasných, polních, lučních, pěstované zeleniny na zahrádce apod.) a pochopení toho, že bez naší péče se mnoho pokazí (proč zalévat květiny, krmit zvíře apod.) Poučení je zcela nenásilné a opírá se o jednoduchou aktivitu dětí i o zřejmou zkušenost.“

2.1 Pedagogické prostředky

Prostředky podle (JANČAŘÍKOVÁ, 2000) jsou:

POZOROVÁNÍ

Děti předškolního věku mají zájem o vše živé, ať už jsou to rostliny, živočichové, nebo houby. Odborníci hovoří o tzv. **biofilii** (vrozený kladný vztah ke všemu živému). Není tento zájem rozvíjen, zanikne, nebo se také může změnit v odpor, tzv. biofobii.

Důležité je dát dětem **čas a prostor na pozorování**. Pedagog by měl **trpělivě a pozorně naslouchat**, když dítě vypráví o tom, co objevilo, pochválit každé dítě, které něco zajímavého zjistilo, není-li dítě dostatečně pochváleno a nemá zpětnou vazbu, tak tuto schopnost časem ztrácí.

Pedagog by měl nabídnout dětem různé pomůcky: průhledné nádoby, sítky, lupy, barevná sklíčka, dalekohledy, mikroskopy, atp.

Pozorované rostliny a živočichy můžeme modelovat, fotografovat, kreslit.

EXPERIMENTOVÁNÍ

Někdy velice úzce souvisí s pozorováním, je důležité učit děti experimentovat ohleduplně, protože je to vždy zásah do přirozeného stavu věcí. Příkladem je pozorování mraveniště, při kterém některé děti mohou začít rozhrabávat mraveniště klacíkem.

POZNÁVÁNÍ VYBRANÝCH MODELOVÝCH ORGANISMŮ

Základními modelovými organismy jsou kočka, králík, pes, včela, motýl, mravenec, jabloň, hřib, muchomůrka. Děti by měly znát název, vzhled, chování, potravní vztahy, atp. Modelové organismy by měly být voleny s rozmyslem.

Podle (JANČAŘÍKOVÁ, 2010) je důležité:

1. „**aby jich nebylo příliš mnoho**, protože by mohlo dojít k přesycení paměti.“
2. „**aby byly zastoupeny různé třídy živočichů** (savci, ptáci, obojživelníci, ryby, hmyz atd.) **a čeledě rostlin** (hvězdicovité, bobovité, vrbovité, kaktusovité atd.) a hub (hřibovité, pečárkovité atd.)“
3. „**aby výběr druhu vycházel ze zájmu dítěte (pozorování).**“

VÝCHOVA PRACÍ

Přiměřená práce ve společnosti rodičů a prarodičů je pro děti velkým přínosem, seznamují se s činnostními postupy a nástroji. Děti v mateřské škole by měly pomáhat při úklidu své pracovní plochy, hraček, při práci na zahradě, setí, zalévání květin, krmení ptáků nebo zvířete. Někdy se setkáváme s názvem ergoterapie – léčba prací, používají její fyzioterapeuti.

INTERDISCIPLINÁRNÍ PŘÍSTUP

Patří sem environmentální projekty, neboli projektové vyučování, kdy děti v jednom tématu procvičí všechny vzdělávací oblasti. V posledních letech jsou doporučovány dlouhodobé projekty, protože mají vyšší účinnost

Integrované bloky, které se skládají z tematických celků a vytváří je kolektiv učitelů.

(MŠMT ČR. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. 2010) zohledňuje potřebu integrovaného přístupu a uvádí, že: „vzdělávání by mělo probíhat na základě integrovaných bloků, které nabízejí dítěti vzdělávací obsah v přirozených souvislostech, vazbách a vztazích“.

INSPIRACE OD PŘEDKŮ

Obnovujeme některé zvyky a tradice například: výuka lidových řemesel jako je ruční výroba keramiky, pletení z proutí, drhání, tkaní, filcování a drátkování. Vracíme se k pěstování bylinek, využíváme je v léčitelství i v kuchyni.

INSPIRACE OD LESNÍ (PŘÍRODNÍ) PEDAGOGIKY

Hlavním znakem je důraz na **pobyt venku**, práci s **přírodním materiálem** a rozvoj **kvalitních přátelských vztahů** mezi dětmi.

KONTAKT SE ZVÍŘATY

V posledních letech se využívá zoorehabilitace, ta se dělí na zooterapii, provádí ji terapeut a jedná se o fyzioterapii za pomoci zvířat (např. hipoterapie s pomocí koní, canisterapie s pomocí psů). V mateřské škole můžeme častěji vidět vzdělávání za pomoci zvířat. Jsou to návštěvní programy, třídní nebo školní chovy a péče o volně žijící organismy (ptáky).

Návštěvní program: do školy je přivezeno zvíře, o kterém si povídají, pozorují ho. Mohou jej realizovat odborní lektoři (pes, užovka, liška, ježek...), nebo dobrovolníci z řad rodičů (morče, křeček, zakrslý králík...), také sokolníci mají programy pro děti.

Třídní nebo školní chov: děti se dlouhodobě starají o vhodně vybraný druh živočicha (rybičky).

Péče o volně žijící organismy: Jedná se hlavně o krmení ptáků v zimě, věšení hnízdních budek, dolévání vody do pítka. Na školní zahradu můžeme dát domečky pro čmeláky, kmen nebo kámen, pod kterým budou bydlet mravenci, žížaly, stínky, atd.

KONTAKT S PŘÍRODNINAMI, KRAJINNÝMI PRVKY A POZNÁVÁNÍ ŽIVLŮ

Pro dítě je důležitý, poznává všemi smysly, umožňuje komplexní i narativní přístup (každý předmět může mít svůj příběh). Přírodniny mohou sloužit jako levné hračky.

DLOUHODOBÁ PÉČE

Děti by se měly starat dlouhodobě o nějaký přírodní subjekt (zahrada, rostlina, živočich, krmítko, studánka...), učí se tak trpělivosti, vytrvalosti a poznání v časovém kontextu. V předškolním věku je nutná pomoc dospělých.

TVORBA Z PŘÍRODNÍCH MATERIÁLŮ

Umožňuje dětem **specifický kontakt s přírodou**. Procvičuje se tady jemná motorika, při práci s přírodními materiály se děti seznámí s kulturními hodnotami a technikami našich předků. Při práci využíváme např. proutí, ovčí rouno, kameny a oblázky, mech, bláto, atp.

PROPOJENÍ VÝTVARNÉ A ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVY

Děti mohou kreslit v krajině, např. klacíkem do písku, bahna, nebo křídou a barvami na kameny. Také můžeme z určitých druhů rostlin získat přírodní barviva.

HUDEBNÍ ČINNOST A HUDBA PŘÍRODY

Tady se naskýtá velké množství písní o přírodě, např. „Travička zelená“ nebo „Ó hřebíčku zahradnický“. Ale příroda dětem nabízí také hudební inspiraci – různé zvuky, dunění, šumění, apod.

EKONARATOLOGIE

Klíčovým edukačním nástrojem v předškolním věku je vyprávění a čtení příběhů, děti jsou mnohem lépe připraveny na školní docházku. V environmentální výchově můžeme použít knihy od autorů jako je např. F. Hrubín, O. Sekora, J. Žáček, J. Trnka, K. Čapek a další.

Podle (JANČAŘÍKOVÁ, 2010) „Narativní pedagogika je založena na skutečnosti, že děti si lépe zapamatují informace, které jsou jim podány prostřednictvím **vhodného příběhu**. Tato účinná pedagogická metoda je v dnešní době znovu objevována, protože došlo k přerušení tradice vyprávění příběhů, odcizení od rodinné ústně předávané moudrosti (oral history)“.

Děti se také mohou učit přírodě např. podle povadlých listů mohou poznat, že květina potřebuje zalít, podle houfování ptáků či zbarvení listů poznat, že je podzim.

HRY V PŘÍRODĚ A NA PŘÍRODU

Jsou významné pro zdravý rozvoj dětí. Jedná se o tzv. **ekohry**, jsou to hry konstruktivní, námětové, pohybové, didaktické, nebo simulační. Upřednostňujeme hry nesoutěživé.

DRAMATICKÁ VÝCHOVA

Pomocí loutek mohou děti formou hry zažít různé situace i emoce a mohou se na chvíli ocitnout v situaci někoho jiného a třeba porozumět jeho problémům.

SLAVNOSTI

Pedagog by měl do ročního plánu zakotvit několik slavností, které jsou spojené s přírodou např. **Den Země**, nebo **Slavnost otvírání (uzavírání) studánek**. Při těchto slavnostech se rozvíjí vztah dítěte ke konkrétnímu přírodnímu prvku. Dále sem patří další **tradiční slavnosti** např. masopust, dožínky, atp.

POČÍTÁNÍ, MĚŘENÍ, VÁŽENÍ

Příroda nám umožňuje velkou nabídku aktivit, které rozvíjí **předmatické schopnosti a logické myšlení**. Můžeme sčítat, odečítat, odhadovat, porovnávat, při všech těchto činnostech lze využít přírodní materiál (kaštiny, žaludy, kamínky).

PŘÍRODOVĚDNÉ VYCHÁZKY

Někdy se také používá termín **ekologické**, jsou velice efektivní, ale náročné pro pedagoga.

NAUČNÉ STEZKY

Jsou náročné na přípravu, od přírodovědných vycházek se liší tím, že se na realizaci podílí více dospělých. Děti chodí mezi jednotlivými stanovišti. (JANČAŘÍKOVÁ, 2010)

2.2 Pedagogické zásady

První zásadou je **vycházet vstříc obecným edukačním potřebám dětí tohoto věku**. Činnosti, které vyžadují soustředění by měly být krátké a měly by být střídány s činnostmi aktivními. Dítě by mělo slyšet pouze správné názvy. Dále je u dětí žádoucí **podporovat zvědavost** a rozvíjet ji vhodnými způsoby. Každé dítě je jiné, proto je třeba **vycházet vstříc různým typům osobnosti**. Pro porozumění přírodě je významná zásada **respektovat časový kontext a přirozené cykly** denní, měsíční, roční. Vhodné je zavést pravidelnost. Pro děti předškolního věku je velice důležité **rozvíjet fantazii**, tím podporujeme tvořivost, iniciativu a aktivitu. V posledních letech se propaguje zásada

nesoutěžit. Velké množství soutěží má na děti negativní vliv, narušuje vzájemné vztahy a prohlubuje nedostatek, nebo nadbytek sebevědomí. V oblasti environmentální výchovy je potřeba **podporovat aktivitu dětí**, zvědavost a snahu objevovat. Je důležité používat princip názornosti a používat vhodnou motivaci. V dnešní škole je nedostatečně rozvíjen čich a hmat, je velmi důležité **poznávat všemi smysly**. Poslední zásadou je **rozvíjet kritické myšlení**, u malých dětí je třeba respektovat potřebu rozhodovat sám o sobě. (JANČAŘÍKOVÁ, 2010)

2.3 Rizika a překážky realizace environmentální výchovy

#1: NEBEZPEČNÉ PROSTŘEDÍ

V prostorách školní zahrady by se neměly objevovat jedovaté rostliny a houby. Například: Tis, břechťan, pámelník, lýkovec, sněženky, bledule, apod. Ve třídě by neměl být oleandr, dieffenbachie a jiné prudce jedovaté druhy rostlin. Děti by měly vědět, že bez dovození nesmějí nic trhat, ani ochutnávat.

#2: NEVHODNÉ PROSTŘEDÍ – NEDOSTATEK POBYTU VENKU

Všechny environmentální činnosti by měly probíhat venku a to v dostatečně dlouhé době. Činnosti by neměly být omezeny pouze na hraní na pískovišti. Neměl by být na krátko sekaný trávník, protože dětem poskytuje velké množství podnětů. Také by měly upřednostňovat dřevěné hračky.

#3: PŘÍLIŠ ÚZKOSTLIVÁ PÉČE O DĚTI

Děti by měly mít dostatečnou volnost, jak v pohybu, tak v činnostech. Neměli bychom jim říkat: „Neběhej“, „nesahej na to“. Je dobré, aby měly dostatek příležitostí rozvíjet hrubou a jemnou motoriku a poznávat přírodu všemi smysly.

#4: NEDOSTATEK PŘÍLEŽITOSTI K ROZVOJI EMOCIONALITY

Je důležité, aby děti měly kontakt s živými tvory a krajinnými prvky, např. stará jablůň, studánka.

#5: ODDĚLENÍ OD REALITY

Environmentální činnosti by měly být prožité, ne jen teoretické.

#6: NEVHODNÝ VÝBĚR PUBLIKACÍ A POŘADŮ

Učitelky by měly nabízet kvalitní knihy, televizní pořady a správné informace (názvy rostlin, živočichů...).

#7: NEDOSTATEČNÁ PŘIPRAVENOST UČITELEK

Učitelky by měly znát podstatu environmentální výchovy a rozeznat kvalitní prvky od nekvalitních.

#8: NESPRÁVNĚ APLIKOVANÁ METODIKA

Například chceme-li dětem ve školce poskytnout kontakt s živým zvířátkem, pak jim také musíme ukázat, jak se o zvíře správně starat.

#9: NEDOSTATEK RESPONSIBILITY

Učitelky by měly být vnímavé, reagovat na změny počasí i okamžité nálady dětí. Také by neměly vnucovat činnosti, které děti nezajímají.

#10: NEDOSTATEČNÁ OCHOTA DALŠÍHO PERSONÁLU

Dobrym příkladem by měly být uklízečky i kuchařky. V jídelníčku by se měly objevovat zdravé potraviny (ovesná kaše, jáhly, pohanka, kroupy...).

#10: NEDOSTATEČNÁ SPOLUPRÁCE

Mělo by docházet ke spolupráci mezi pedagogy, pracovníky školy, rodiči, atd. Pro upevnění vztahů jsou vhodné společné aktivity (brigády, pouštění draků, grilování...).

#11: VELKÝ POČET DĚTÍ NA JEDNOHO PEDAGOGA

Jeden pedagogický pracovník by měl mít ve třídě přiměřený počet dětí. Dnes je ve třídě 25 až 28 dětí, přičemž je velmi obtížné zajistit bezpečný pohyb.

#12: TLAK NA VÝKON

Měli bychom děti zatěžovat přiměřeně. Při velkém množství řízených aktivit nezbývá dětem čas na tvořivost a pozorování přírody.

#13: NEVHODNÉ DŮRAZY A NEPOCHOPENÍ PODSTATY ENVIRONMENTÁLNÍ PROBLEMATIKY

Závažným problémem je šetření s vodou, znečišťování látkami (barviva, léky, atp.). (JANČAŘÍKOVÁ, 2010)

3 Přírodní zahrada

(KŘÍVÁNKOVÁ, 2014) říká: „Přírodní zahrada je zahrada bez chemie, která poskytuje prostor k životu rostlin a živočichů z volné přírody. Není to divočina, na kterou by lidská ruka nesáhla, ale všechny zásahy a činnosti zde probíhají s ohledem na veškeré její obyvatele a v souladu s přírodou.“

Hnutí za zakládání přírodních zahrad se k nám dostalo z Rakouska. Přírodní zahrada znamená životní prostor, který umožňuje kontakt s přírodou. Ukazuje, jaké vztahy v přírodě fungují. Od klasických zahrad se liší trvalou udržitelností. Jedná se vytvoření rozmanitého systému, ve kterém se rostliny a živočichové vzájemně podporují. (*Přírodní zahrady* [online]. Dostupné z: www.prirodnizahrady.com)

Výraz „permakultura je původně využívaný pro zemědělství, v současnosti označuje celý životní styl včetně bydlení, stravování, produkce potravin apod., založená mj. na etice využívání přírodních zdrojů, péči o lidi i planetu, pozitivním a tvořivém přístupu k řešení problémů apod.

Permakulturní zahrada je extenzivně pěstovaná zahrada primárně budovaná pro intenzivní produkci (tzn. na malé ploše velmi vysoká produkce neboli maximální efektivita při minimu vložené práce – bylinková spirála, záhony ve tvaru klíčové dírky apod.) vlastní potravy pro člověka, významnou funkci zde ale také hrají pečlivě a promyšleně budovaná a stabilní rostlinná společenstva založená na biodiverzitě. Permakulturní zahrada také všemi možnými způsoby podporuje biodiverzitu živočichů v zahradě a přirozený potravní cyklus mezi škůdci a prospěšnými organismy.

PŘÍRODNÍ ZAHRADA

Přírodní zahrada by měla respektovat přírodní procesy, podporovat biodiverzitu rostlin i živočichů. Její pojetí se velmi liší v závislosti na chápání autorů:

- Přírodní zahrada jako zahrada založená čistě z domácích rostlinných druhů, zahrada, kde se snažíme spolupracovat s přírodou.
- Přírodní zahrada založená jako zahrada imitující domácí biotopy.
- Přírodní zahrada založená na uměle vytvořených společenstvech z domácích introdukovaných rostlin tak, aby její údržba byla minimální.
- Přírodní zahrada počítá i s krásou odumřelých větví a uschlých rostlin (i permakulturní zahrada je zahradou přírodní).
- Přírodní zahrada – každá zahrada, neboť zahrada je vždy alespoň z části tvořena rostlinami, které jsou přírodním prvkem.

JEDLÁ ZAHRADA

Ve své podstatě podobná permakulturní zahradě. Zahrada založená na produkci potravy pro člověka vytvořená na základě společenstev trvalkových zelenin, polykulturách jednoletých zelenin a společenstvech stromů, keřů a lián.

ENVIRONMENTÁLNÍ VÝUKOVÁ ZAHRADA (EKOLOGICKÁ ZAHRADA)

Zahrada založená často přímo u výukového ekologického centra primárně pro výuku ekologie, environmentální výuky a biologie, v omezeném a často předem určeném nebo domluveném čase určena pro veřejnost, respektuje a názorně ukazuje vybrané přírodní procesy a principy.

Principy:

- nízkodopadový design
- snaha o minimální negativní dopad na okolí a prostředí
- nízké nároky na udržitelnost
- biodiverzita a její rozvoj
- ekologická kvalita je neviditelnou estetikou

Výchovná a vzdělávací funkce:

- vždy je ideovým cílem uvědomění si dopadu vlastního chování na přírodu a životní prostředí

- praktickým cílem je na základě tohoto uvědomění si vlastní odpovědnosti se chovat ohleduplně vůči světovému prostředí
- rovnocenným faktorem je přiblížení přírody k městskému člověku a to již od útlého věku“

(Přírodní zahrada MŠ Vidče [online]. Dostupné z: www.msvidce.cz)

3.1 Historie přírodních zahrad

Už v minulém tisíciletí se objevovaly první zmínky o přírodních zahradách. Hlavně na venkově učitelé byli průkopníky vzdělávání. Učili žáky pěstovat rostliny, roubovat ovocné stromy a další dovednosti. A proto už v té době se zakládaly školní zahrady. Do výuky byly zařazené pěstitelské práce. Děti se tak připravovaly na budoucí práci v zemědělství. (KŘIVÁNKOVÁ, 2014)

Už J. A. Komenský si vážil a respektoval přírodu a jeho myšlenky najdeme v jeho největším pedagogické spisu Velká didaktika. Říká: „Následujeme-li přírody jako vůdkyně, nikdy neupadneme na scestí.“ A pokračuje: „Pod vedením přírody nelze nikterak zabloudit.“ Kládł důraz na skutečnost, že příroda vždy „dbá vhodného času“, a proto i zahradník musí „vše konati v pravý čas“.

Komenský viděl určitou paralelu mezi školou a přírodními cykly. Přirovnal organizaci školství k jednotlivým ročním obdobím a říká:

„Škola mateřská je příjemné jaro, ozdobené výhonky a květinami různé vůně. Škola s vyučovacím jazykem mateřským představuje léto, které ukazuje plné klasy s některými dřívě dospívajícími plody. Gymnázium se rovná podzimu, který sbírá plné plody polí, zahrad a vinic a ukládá je v sýpkách ducha. Akademie konečně ať jest obrazem zimy, která připravuje sebrané plody k rozmanitému užití, aby bylo z čeho žiti v celém ostatním průběhu života.“ (BUREŠOVÁ, 2007)

Friedrich Froebel říkal, že výhodou pobytu venku pro předškolní děti je možnost přirozeně si osvojovat základní znalosti a souvislosti. Také zdůrazňoval, že pobyt venku vede k zlepšování imunity.

V roce 1937 byl vydán Řád školních zahrad pro národní školy. Patřičně zdůraznil i výchovný význam práce ve školní zahradě. Žáci mají vlastním názorem a prací poznávat okrasné a užitkové rostliny. Velký důraz je kladen na zřizování řemeslných školních dílen. (BUREŠOVÁ, 2007)

3.2 Zahrada jako přírodní učebna

(KŘIVÁNKOVÁ, 2014) říká: „Přírodní učebna je jakýkoli prostor v blízkém okolí školy, kde se mohou učit nejrůznější předměty pod širým nebem v interakci s okolní přírodou. Altán nebo přístřešek na školním dvoře ještě netvoří přírodní učebnu, dokonce není ani nezbytností. V minimalistickém pojetí by to mohl být i jeden jediný listnatý strom, který v parných dnech poskytne stín a chládek a bude sloužit k pozorování změn v průběhu vegetačního období. Pozorovat tyto malé zázraky každodenního života lze nejenom v přírodovědě, ale i v matematice, fyzice nebo při výuce jazyků.“

Ve Středisku pro vzdělávání a výchovu v přírodě na Chaloupkách se konal 31. 5. 2002 seminář o školních zahradách. Účastníci se shodli na tom, že **školní zahrada by měla být učebnou, stejně důležitou, jako je počítačová učebna nebo tělocvična. Přírodní učebnu by měli využívat všichni učitelé ve všech předmětech.**

Definice přírodní zahrady podle Květoslavy Burešové:

„Přírodní učebnou nazýváme školní zahradu uzpůsobenou k výuce nejrůznějších vyučovacích předmětů prostřednictvím tvořivých a komunikativních metod tak, aby žáci získávali povědomí o složitosti dějů v přírodě, krajině i na poli na základě vlastní přímé zkušenosti, prožitků z vlastních pokusů a pozorování.“ (BUREŠOVÁ, 2007)

3.3 Metodika k vytvoření přírodní zahrady v MŠ

Metodika uvádí obecný přístup, jak přistupovat k vytváření přírodní výukové zahrady v areálu mateřské školy, kde je absence herních a výukových prvků. Na takové zahradě pro děti se nabízí neomezený přístup při tvorbě přírodní zahrady. Není podmínkou, aby v zahradě byly umístěny herní sestavy, které jsou typické pro dětská hřiště, nebo zahrady v MŠ. Přírodní zahrada vytváří uzavřený ekosystém a při jeho utváření řešíme následující priority:

#1: BIOTOPY, KTERÉ SE NABÍZÍ NA ZÁKLADĚ PŮDNÍ A KLIMATICKÉ ANALÝZY:

Každá zahrada má přirozeně dané možnosti, které můžeme vyhodnotit a tzv. „vyhovět jim“ a nemít snahu budovat např. na slunném svahu výsadbu stínomilných rostlin. Je důležité zvážit, zda pozemek je osluněný, nebo převažuje stinná zahrada, jak

vysoko se nachází hladina podzemní vody, zda je půda kvalitní, nebo se jedná o nekvalitní navážku. Zvažujeme, zda můžeme na pozemku zadržet dešťovou vodu ze střechy, jakými postupy. Na základě těchto otázek zvolíme mezi následujícími biotopy:

- **Jezírko, mokřady:** Voda v zahradě je pro děti velice lákavá a přitažlivá. Můžou zde vidět různé druhy živočichů a rostlin. Po celý rok pozorují změny vody např. změny způsobené střídáním ročních období, nebo vývojem biotopu.
- **Trvalky:** Nevyžadují tolik péče, jako každoroční pracné a nákladné vysazování letniček. Do zahrady lákají hmyz, hlavně motýly.
- **Suché stanoviště:** Zde vysazujeme rostliny, které potřebují ke svému životu malé množství vody i živin. Nazýváme je sukulenty. Mají přizpůsobenou stavbu těla, aby si mohly uskladnit vodu do zásoby. Mají tučné listy, nebo stonky např. pryšce, které mají na sobě voskovitou vrstvu, která zabraňuje odpařování vody. Někdy plní stejnou funkci i trny, nebo chlupy, které chrání rostlinu proti odpařování vody, např. kaktusy. Dále je možné vysazovat na suchá stanoviště například rozchodníky, nebo netřesky, které snášejí velké teplotní rozdíly. Nenáročné jsou také vysokohorské rostliny (alpinky). Mají menší vzrůst a jsou přilnuté ke kameni, který akumuluje teplo. Proto žijí v trsech. Mají hlubší kořeny v prasklinách, aby mohly pít vodu. Také krásně kvetou a tím nalákají opylovače. Děti na těchto rostlinách pozorují schopnosti adaptace na nedostatky vody. Na těchto suchých místech mohou vidět např. ještěrky. (KŘIVÁNKOVÁ, 2014)
- **Bylinková spirála:** Je kamenná stavba, na které pěstujeme bylinky, např. šalvěj, dobromysl, levandule, mateřídouška, majoránka, libeček, máta, bazalka, atp. Děti se naučí nejen pěstovat byliny, ale také z nich připravovat pokrmy. Pochopí, že jsou pro nás velmi užitečné, nejen v kuchyni, ale i v medicíně.

#2: PRVKY, KTERÉ PODPORUJÍ VÝSKYT UŽITEČNÝCH ŽIVOČICHŮ V PŘÍRODNÍ ZAHRADĚ.

Podporujeme možnost úkrytu, hnízdění, potravy, rozmnožování u živočichů (např. ježek, obojživelníci, ptáci), kteří budou přirozeně regulovat výskyt škůdců v zahradě (housenky, larvy, slimáky, hlemýžďe).

- **Hmyzí domečky:** Například domeček pro škvory, děti naplní květináče senem, mechem, drobnými větvičkami a zavěsí je na větve stromů.

Domečky se musí dotýkat větví, aby do nich mohli škvoři vlézt.

- **Broukoviště, beruškovník:** Jedná se o skupinu mrtvých kmenů, které jsou částečně zapuštěny do země. V trouchnivějícím dřevě nalézají domov různý hmyz.
- **Budky, krmítka a pítka pro ptáky:** Do zahrady můžeme zavěsit např. budky pro sýkorky (rehkovníky). Můžeme také budky sami vyrobit, ale musí být otevíratelné, abychom je mohli vyčistit, a nesmí do nich zatékat. Důležitá jsou také pítka a napajedla pro ptáky. Musí být umístěny vždy na volném prostoru, aby ptáci včas viděli blížící se nebezpečí. Neméně důležitá jsou krmítka, děti nosí ptákům potravu a mohou je tak pozorovat z krátké vzdálenosti.
- **Jezírko pro rybičky, mokřad pro obojživelníky a vodní bezobratlé**
- **Kamenné stavby pro ještěrky, slepýše...**

#3: VÝUKOVÉ PRVKY:

Výukové prvky jsou prioritně určeny k praktické ekologické výchově dětí předškolního věku v zahradě. Druhotně tyto prvky tvoří nedílnou součást přírodní zahrady a plní funkci např. v uzavřeném koloběhu látek (kompost).

- **Venkovní učebna, nebo altán:** Měla by mít dostatek míst k sezení a plochy na kreslení a psaní. Sezení může být vytvořeno z pařezů, nebo z jednotlivých dřevěných laviček. Umožňuje dětem odložení pomůcek, určovacích klíčů, pozorovaných objektů a v neposlední řadě umožní dětem pobyt v zahradě při dešti, nebo se ukrýt před prudkým sluncem.
- **Hmyzí hotel:** Výplň domečku je tvořena z vrtaných cihel, z vrtaných špalků, bezových větviček, stébel slámy, atd. Bydlí tady včely samotářky a jejich larvy se vyvíjí v dutinách dřeva. Je to úkryt pro širší veřejnost z řádu hmyzu.
- **Pokusná políčka, vyvýšené záhony:** V přírodní zahradě volíme spíš zaoblené tvary, děti si je mohou navrhovat samy. Vyvýšený záhon je vhodný pro pěstování např. rajčat, okurek, cuket, ale i košťálovin.
- **Kompost:** Místo pro kompost vybíráme vždy v polostínu až stínu. Nejlepší jsou stavby z dřevěné kulatiny. V blízkosti by měl růst černý bez, protože jeho silice podporují rozkladné procesy organické hmoty. Kompost musí být

vždy přiměřeně vlhký. Do kompostu můžeme dávat: listí, shrabanou zavadlou trávu, popel ze dřeva, rozdrcené skořápky nebo rostlinné zbytky z kuchyně. Doba zrání kompostu je 1 rok. Děti získávají zkušenost s koloběhem života v přírodě. (PÝCHOVÁ, 2012)

- **Ovocné stromy:** Vysazujeme pokud možno staré odrůdy stromů, např. jabloň, mišpule a další. Ale do mateřské školy se přikláním pro stromy na nízkém kmeni pro snadnější možnost pozorování. Při výuce poslouží k poznávání druhů, sledování všech proměn v průběhu vegetace a jsou úkrytem pro velké množství živočichů, hlavně ptáků.
- **Meteorologická zařízení:** Jednoduché mechanické pomůcky, např. větrná růžice, velký venkovní teploměr, měřič spadlé dešťové vody.
- **Hmatová stezka:** Tady se střídají různé materiály, které děti rozlišují bosou nohou, nebo rukama bez zrakové kontroly. Jdou bosé po mechu, po kamenech, po trávě, kůře, nebo jehličí.

#4: HERNÍ PRVKY PŘÍRODNÍ ZAHRADY:

Herní prvky v přírodní zahradě jsou vyrobeny z přírodních materiálů (dřevo, kámen) a často mají dětem umožnit prožitek čtyř živlů – oheň, vzduch, voda, země.

- **Terénní vlny:** Jsou to kopečky a valy, které tvoří terénní nerovnosti a člení zahradu. Děti tady mohou skákat, válet se, klouzat, v zimě i sáňkovat.
- **Štěrkoviště:** Jáma se štěrkem, děti si v ní rády hrají.
- **Jáma v zemi a bahniště:** Děti mohou kopat kanály a díry. Když je naplní vodou, tak vznikne bahniště. V zahradě stačí k těmto hrám jen malý prostor.
- **Vrbové chýše a tunely:** Na stavbu potřebujeme silnější vrbové větve, dlouhé 3 až 4 metry. Ze dvou třetin je zasadíme do země a dostatečně zaléváme. Vrba musí mít světlo a vlhko.
- **Položené stromy k lezení:** Kmeny by měly být v mírné prohlubni, aby se nepřevrátily. Děti po nich šplhají, skákají, lezou...
- **Lanová džungle:** Lano je napnuté od jednoho stromu k druhému a nad ním je druhé lano. Děti si procvičují obratnost a rovnováhu.
- **Pohyblivé staveniště:** Pneumatiky, dřevěná prkna, pevné umělohmotné prvky nebo malé cihly. Děti si tak mohou dle své fantazie postavit houpačku, most, kladinu, atp. Učí se odhadnout následky a nebezpečí.
- **Vodní herní prvky, zvonkohry...**

#5: SPECIFICKÁ VÝSADBA PŘÍRODNÍ ZAHRADY:

Výsadba v přírodní zahradě respektuje zásady, podle kterých vybíráme stromy, keře a ostatní rostliny. Důležité je na výběru zcela vynechat jedovaté (pámelník, konvalinky), nebo silně alergenní rostliny, které při požití způsobují otravy, nebo při styku s dětskou pokožkou způsobují puchýře, např. škumpa.

- **Stromy:** Preferujeme původní stromy ČR a upřednostňujeme listnaté stromy s ohledem na klimatické podmínky zahrady. Dále sázíme ovocné stromy, které mají tradici pěstování ve střední Evropě.
- **Keře:** Obecně dáváme přednost keřům původně rostoucím v České republice. Vysazujeme keře, kde mohou hnízdit zpěvní ptáci a bobule slouží v zimě jako potrava (Šípková růže, bez černý...). Dále vybíráme do zahrady keře, jež jsou zpestřením jídelníčku dětí v MŠ (Rybíz, angrešt).
- **Trvalky:** Zakládáme v zahradě záhony, kde vysazujeme „pereny“. Jsou místem pro motýly a další užitečný hmyz (třapatka nachová, zvonky, komule davidova, sporýš argentinský...).
- **Byliny – léčivé rostliny:** Výsadba bylinek podle půdních a klimatických podmínek zahrady (Máta, levandule, libeček...). Do přírodní zahrady v MŠ se nevysazují jedovaté stromy (škumpa), keře (pámelník) a rostliny (konvalinky, sněženky, břečťan).

#6: OSTATNÍ PRVKY

Ohniště a píčky, venkovní učebna nebo altán, lavičky pro celou třídu dětí a stolky na psaní, „divočinka“ – zákoutí se starým dřevem a kamením jako útočiště pro ještěrky, hady a brouky.

#7: NÁSTROJE A PŘEDMĚTY K AKTIVITĚ DĚTÍ.

- Lupy a mikroskopy pro pozorování a experimentování
- Metry, provázky a další pomůcky na měření a porovnávání délk
- Odměrky na vodu, nebo písek pro porovnávání objemu a množství
- Váhy a závaží pro porovnávání hmotností
- Lis na lisování květin
- Nádoby na hmyz s lupami

- Síťky na motýly
- Dalekohledy
- Chemická sada pro malé vědce
- Kyblíky, kropáčky, lopatky, hrabičky...
- Různé přírodniny (šišky, luštěniny, obiloviny, kůra...)
- Atlasy, např. motýlů, stromů, ptáků...
- Prázdna terária a akvária

CERTIFIKÁT „PŘÍRODNÍ ZAHRADA“

Chceme-li, aby naše školní zahrada získala certifikát „Přírodní zahrada“ musí být v blízkosti školy a musí splňovat tři základní kritéria:

1. **Nepoužívat pesticidy** Ničí rostliny, živočichy a dostávají se do půdy, podzemních vod a jsou nebezpečné pro člověka. Můžeme místo nich použít např. bylinné jichy a zákvasy.
2. **Nepoužívat lehce rozpustná minerální hnojiva** Dochází k přehnojení, k rychlému růstu a k oslabení rostlin. Je mnohem vhodnější dodávat rostlinám živiny formou kompostu, mulčování a zelené hnojení.
3. **Nepoužívat rašelinu** Můžeme ji nahradit třeba zkompostovaným ořechovým, bukovým, nebo dubovým listím. (KŘIVÁNKOVÁ, 2014)

3.4 Co se předškolák naučí na zahradě

TOULAT SE ZAHRADOU SE VŠEMI SMYSLY

„Budujeme zahradu příjemnou a poutavou na pohled, zahradu, v níž je na co se dívat. Zahradu, ve které je čemu naslouchat, co ochutnat, k čemu přivonět. Zahradu příjemnou na dotek, ve které můžeme nahmatat, uchopit různorodý přírodní svět.“
(SMRŽ, 2007)

Je důležité, aby si děti vyzkoušely, jak voní květiny, ohmatat si kůru stromů, poslouchat zvuky v zahradě a ochutnat ovoce nebo zeleninu. Například pachové prožitky zůstanou ve vzpomínkách dětí dlouho, krásně voní byliny (máta, levandule, meduňka...). Nebo si vyzkouší, jak vypadá po hmatu strom (hrbolatý, jemný, drsný...).

(KOLEKTIV AUTORŮ. *Moje přírodní zahrada*, 2010)

STŘÍDÁNÍ ROČNÍCH DOB

Přináší do života dětí řád. Vše co se děje v zahradě se pravidelně střídá – roční období. Děti pochopí, že toto nelze ovlivnit. Vhodnou motivací, jak děti seznámit s daným jevem je pohádka „O dvanácti měsíčkách.“

ZMĚNY POČASÍ

Když prší, nebo fouká vítr, nemůžeme dělat venku spoustu aktivit. A tímto děti získávají dovednost měnit svůj program. Děti z města neznají sezónní aktivity, jako koupání v létě, bruslení v zimě, protože toto mohou dělat celoročně. Člověk, který se nenaučí respektovat okolnosti, bývá zaskočen a neumí nalézt smíření a pokoj v období nemoci, v den smrti.

VĚDOMÍ KONEČNOSTI

Na zahradě mohou děti najít usmrceného ptáka, nebo mrtvou včelu. Uvědomují si tak, že smrt je definitivní a učí se vážit si života.

KOLOBĚH ŽIVOTA

Na zahradě může dítě vidět narození malých ptáčků, mravenců, ale také zasadit nový strom, nebo rostlinu. Na kompostu tlí větve, rostliny a stává se z nich černá zemina a opět v ní rostou nové rostliny.

PROMĚNY ŽIVOČICHŮ

Děti v zahradě pozorují a zkoumají vývoj například mravence, hlemýžďe zahradního, žáby, motýla, atp. Děti pochopí, že i člověk se vyvíjí.

SEZNAMOVÁNÍ S ŽIVLY

I ve školní zahradě by mělo být jezírko, nádrž na dešťovou vodu a ohniště. Děti se tak učí seznamovat a zacházet s živly. Učí se uvažovat v souvislostech.

VZTAH K DOMÁCÍM ZVÍŘATŮM

Tento vztah umožňuje vybudovat a rozvíjet emocionální vztah. Proto jsou domácí zvířata důležitá, dítě se učí základům etologie.

EXPERIMENTY

Na zahradě mohou děti dělat první pokusy a experimenty. Například rozhrabání mraveniště. Dítě pozoruje, jak na to mravenci reagují.

ČINNOST VE SKUPINĚ

Dítě sděluje své zážitky a poznatky dospělým, ale i svým kamarádům. Činnost ve skupině rozvíjí sociální kompetence. Učí děti navzájem si pomáhat, dělat kompromisy a ovládat emoce.

ÚČAST NA SPOLEČNÉ PRÁCI

Na zahradě si děti hrají, experimentují, pozorují, ale také pracují. Mají své záhonky, sejí, sází, zalévají a také sklízí. Děti si mohou vyzkoušet práci s motykou, hráběmi, lopatkami a na zalévání mají malé kropáčky. Chodí nám pomáhat rodiče, prarodiče i starší sourozenci, jsou tak velkým vzorem a předávají dovednosti a zkušenosti. (JANČAŘÍKOVÁ, 2013)

3.5 Pobyt a pohyb venku

„Přírodní zahrada může dětem nabídnout víc, než jen houpačky a prolézačky. Můžeme ji využít jako přirozenou tělocvičnu, ve které děti získávají fyzické dovednosti a obratnost v kontaktu s přírodním prostředím. Asi v každém z nás je trochu zvířete, které chce „umět chodit“ ve svém revíru. Správně odhadnout krok, vzdálenost, zatížitelnost, stabilitu a další vlastnosti předmětů, zvolit nejlepší cestu přes obtížně zdolatelné území, pohlížet na své okolí z různých stanovišť a pozic. Samozřejmě musíme dbát o bezpečnost při pohybových hrách, šplhání nebo skákání, což platí nejen pro zahradu.“ (SMRŽ, 2007)

Přírodní prostředí dětem nabízí dostatek podnětů a pro zdraví dětí je nenahraditelné. Nedostatek pohybu a pobytu venku zapříčiňuje častější vznik nadváhy, deprese, kardiovaskulárních chorob, ale také můžeme u dětí pozorovat nedostatek soustředění až hyperaktivitu. Nabízí se „léčba přírodou“ nebo také „zelená terapie“. Patří sem další odvětví například: **Canisterapie** využívající kontaktu se psem a **Hipoterapie**, která využívá kontakty s koněm. Dnes se „zelené terapie“ rozšiřují do mateřských škol, dětských domovů a do věznic. (JANČAŘÍKOVÁ, 2013)

(DVOŘÁKOVÁ, 2011) uvádí: „Pro zdraví je důležitá tělesná zdatnost, tedy schopnost vyrovnat se s vnějšími vlivy. Od té je neoddělitelná i zdatnost psychická – překonat nepříjemné pocity, vytrvat v činnosti, vyrovnat se s neúspěchem.“

Dvořáková vytyčuje následující dílčí cíle:

1. Rozvíjení pohybových schopností (silové, vytrvalostní, rychlostní, pohyblivostní, obratnostní).
2. Podpora zdraví a tělesné i psychické zdatnosti dítěte (svalová a aerobní zdatnost, spontánní aktivita, řízené činnosti).
3. Osvojení poznatků, hodnot a návyků ve vztahu ke zdraví, bezpečnosti a zdravému životnímu stylu.

(HEISSENBERGER, 2001)

3.6 Bezpečnost dětí v přírodní zahradě

„Přírodní zahrada je jedinečný prostor pro dětské zážitky a učení. Měli bychom si učinit představu o tom, co všechno dětem umožníme zkoumat, objevovat, jaké přírodní, pohybové, herní a další prvky považujeme za bezpečné. Podnětnost a přírodní charakter zahrady nesmí jít za hranice bezpečnosti, na druhou stranu přehnaná úzkostlivost nám zabránila v tom, abychom zahradu využívali dle jejího účelu ve prospěch dětí. Děti musíme vést, aby se s určitým stupněm nebezpečí naučily žít, rozpoznat ho a vyhnout se mu.“

(SMRŽ, 2007)

RIZIKA V PŘÍRODNÍ ZAHRADĚ:

- nebezpečí bodnutí nebo štípnutí hmyzem
- nebezpečí uklouznutí na nerovném terénu
- výskyt jedovatých hub a rostlin
- jezírka a jiné vodní plochy
- alergizující rostliny a pyly
- ostré kameny a ztrouchnivělé dřevo

Pedagog by měl být připraven na různé krizové situace. Měl by mít tel. čísla na rodiče, mobilní telefon a lékárničku obsahující základní zdravotnický materiál

(dezinfekci, náplasti, pinzetu, obvaz a fenistil). Děti jsou o bezpečnosti poučeny a jsou vedeny k tomu, aby odhadly své možnosti. Je dobré mít zpracovaný provozní řád pro školní přírodní zahradu a seznámit s ním rodiče i děti.

4 Přírodní zahrada v MŠ Radošovice

4.1 Popis zahrady

Naše zahrada je poměrně malá – rozloha cca 750 m² a je umístěna hned u školky, což je velká výhoda. Ale kromě třech starých smrků a jednoho rozbitého pískoviště se jiné prvky a výsadba na zahradě nenacházely. Zahrada je ze tří světových stran obestavěna sousedními budovami – z jižní, severní a částečně západní. Z východní strany sousedí zahrada se soukromou zahradou. V zahradě je poměrně členitý terén, od severní strany se nachází svah. S ohledem na dosavadní stav zahrady a možnosti zpracovat celkovou koncepci zahrady nově jsme dali přednost postupné realizaci přírodní výukové zahrady v přírodním stylu.

4.2 Cíle přeměny

Cílem byla přeměna venkovního prostředí školního zařízení na „učebnu pod širým nebem.“ Slouží pro hru, zábavu a výuku předškolních dětí. Naší snahou je probudit v dětech cit a vztah k přírodě. Naučit děti vnímat přírodu všemi smysly (Zahrada zraku, sluchu, hmatu, čichu a chuti).

Cílem bylo, aby se děti samy podílely na utváření zahrady drobnými prvky, např. na vytváření keramických popisek do zahrady. Aby si vyzkoušely drobné zahradnické práce a získaly praktické dovednosti s drobným nářadím – lopatky, krabičky a kropáčky.

Cílem byla i výchova ke zdravému životnímu stylu tím, že část zahrady je věnována jedlým keřům, ovocným stromům, pěstování zeleniny a bylinek. Zahrada má sloužit k výuce v souvislostech a propojovat výuku teoretickou s praktickými dovednostmi, např. budováním příbytků pro ježka, atd. Děti se starají o záhonky, mají své lopatky, hrabičky a kropáčky. Odměnou jsou vypěstované dobroty. Zahradu děti dotvořily svými výtvarnými díly (vodník, ohnivý mužiček, berušky...). Z keramické hlíny vyrobily cedulky k přírodním koutkům, jmenovky, pítko pro ptáky, včelín, stonožku a další krásné drobnosti.

Bydlí tady s námi ježek Bodlinka, mravenci a potkat můžeme sýkorku, kosa, straku i kukačku.

Naše zahrada byla certifikována plaketou „Přírodní zahrada.“

METODICKÉ ROZČLENĚNÍ ZAHRADY DO VÝUKOVÝCH A HERNÍCH ZÓN:

- Les U Moudré Sovy
- U Babky Kořenářky
- U Vodníka Česílka
- U Květinové Víly
- U Mlsného Zajíce
- U Včelky Máji
- U Ferdy Mravence
- U Žížaly Jůlinky

4.3 Přírodní prvky

- Bylinková spirála (máta, bazalka, levandule, libeček, meduňka, tymián, yzop)
- Jezírko (kosatec sibiřský, kozlík dvoudomý, pomněnka bahenní, vrbina obecná)
- Květinový záhon (řebříček sličný, divizna knotovkovitá, kontryhel obecný, měsíček lékařský)
- Zeleninový záhon (mrkev, hrách, fazol, pažitka, tykev, rajče, ředkvička, jahodník)
- Vřesoviště (různé druhy vřesů)
- Hmyzí hotel (domeček pro ježka a jiný hmyz)
- Kompost
- Štěrkoviště
- Budky pro ptáky
- Vrbová chýše
- Kamenná zídka
- Lanová dráha
- Terénní vlny
- Ohniště

Obrázek č. 1: Lanová dráha u „hmyzího hotelu“, který se nachází vlevo vzadu.

Obrázek č. 2: Naše autodráha u kamenné zidky

4.4 Činnosti v zahradě

- Pohybové činnosti
- Spontánní a řízené činnosti
- Činnosti se zvířaty
- Polytechnické vzdělávání
- Pokusy a pozorování
- Pěstitelské práce
- Slavnosti v zahradě

Obrázek č. 3: *Pilní zahradníci sklízí dýně*

Obrázek č. 5: *Výtvarníci v zahradě*

Obrázek č. 6: *Kamarádi ze zahrádky – hlemýždi.*

II PRAKTICKÁ ČÁST

5 Integrovaný blok: Podzimní putování ježka

Bodlinky

„Dupy,dupy, dupičky
já mám čtyři nožičky.
Jsem ježek Bodlinka,
už mě hledá maminka.“

Malý ježek se ztratil. Běhal sem a tam, ale svoji maminku už nenašel. Zabloudil na naši zahradu do mateřské školy v Radošovicích. Byl maličký a zimu by venku nepřežil. Tak jsme ježka odchytili, udělali jsme mu domeček a začali se o něho starat.

Nejprve jsme museli zjistit, co takový ježek papá. Potom jsme zjišťovali další podrobnosti o životě ježků. Náš hlavní úkol byl jasný. Musíme ježka vykrmit do zimy, aby měl sílu přespát dlouhou zimu.

Našeho nového kamaráda jsme pojmenovali Bodlinka. Každý den jsme ježka pozorovali, pouštěli jsme ho z domečku a občas ho zvážili, abychom zjistili, jestli už má vhodnou váhu, aby zimu přežil. A tak s námi Bodlinka začal chodit do školky

5.1 TÉMA: Ježek Bodlinka sklízí ovoce a zeleninu

Charakteristika:

Ježek seznámí děti s podzimními plody. Naučí se rozlišovat ovoce a zeleninu. Budou sklízet úrodu, kterou si samy vypěstovaly. Osvojí si praktické pracovní dovednosti při zpracování a výrobě salátu, nebo kompotu.

Očekávané výstupy:

- rozliší jednotlivé druhy ovoce a zeleniny pomocí různých smyslů a dokáží popsat tvar, barvu, velikost, atd.
- zvládnou jednoduché pracovní činnosti, jsou schopné si při nich pomáhat a domluvit se.

- **Obrázek č. 6:** *Náš ježek Bodlinka. Děti zjistily, že nepíchá, pokud se nebojí.*

Motivace: „**Jak se zajíc stal zahradníkem**“ (SLOUPOVÁ, 2011, upraveno)

Ježkův kamarád zajíc měl rád mrkev, papriku, rajčata, jablka a hrušky. A tak se rozhodl, že si založí svou zahrádku, ve které si všechny pochoutky vypěstuje. Ježek mu pomohl upravit záhony na mrkev, papriku a rajčata a veverka s ježkem mu zasadili stromky, na nichž rostou jablka a hrušky. Tak se zajíc stal zahradníkem.

A protože ho práce na zahrádce moc bavila a o všechny rostliny se dobře staral (zaléval, okopával a hnojl), byla jeho zahrádka vyhlášená široko daleko.

Jednou zavítaly do zajícovy zahrádky dvě myšky.

„Jé to je krásná zahrádka“, říkaly jedna druhé, „a podívej se, jaká tu roste na záhonech krásná zelenina a na stromech plno ovoce!“

„Jaká zelenina a jaké ovoce, co to povídáte“, rozčiloval se zajíc. Mám tu jen mrkvičky, hrášek, ale žádnou zeleninu ani ovoce tady nemám“, zlobil se zajíc.

„Ale ty hloupý zajíci, samozřejmě, že máš na zahrádce zeleninu a ovoce. Protože všechno, co roste na záhonech, se jmenuje zelenina a všechno, co roste na stromech se jmenuje ovoce, řekly nám to děti ve školce.“

Didaktická hra: „Co roste na stromě a co roste na záhoně“

Děti stojí v kruhu na zahradě. Uprostřed jsou v košíku různé druhy ovoce a zeleniny. Učitelka řekne: „Najdi jablko a dej ho tam, kde roste. Na stromě, nebo na záhoně?“ Děti si z košíku vybírají ovoce a zeleninu a umisťují je ke stromům, nebo na záhon. Obměna této hry: Učitelka rozmístí po zahradě obrázky zeleniny a ovoce. Každé dítě si najde jeden obrázek a položí ho k záhonu, nebo ke stromu. Až všichni budou hotovi, společně zkontrolujeme obrázky u stromů a u záhonu.

Didaktická hra: „Zahrada“

Paní učitelka chodí mezi dětmi, které dítě pohladí, to řekne název zeleniny.
„Mám já velkou zahradu,
znám v ní každý kout
roste na ní zelenina,
co mám utrhnout?“

Určování ovoce podle chuti

Učitelka rozprostře ubrus, kolem kterého si děti sednou. Na ubrusu jsou položeny talířky s různým ovocem, rozkrájeným na malé kousky. Učitelka pošle dětem např. jablko a pošle po kruhu talířek s rozkrájeným jablkem, z kterého si každý vezme kousek a ochutná. Po ochutnání řekne, jakou chuť má ovoce a jestli mu chutná.

Poznej mne podle čichu

Připravíme si do kelímků nastrouhanou zeleninu s výrazným zápachem (česnek, cibuli, okurku...). Děti si ke kelímkům čichají. Pak učitelka rozmístí kelímky po zahradě a zvedne obrázek, např. Cibule. Děti hledají příslušný obrázek. Kdo jej najde, zavolá ostatní. Všichni ověří správnost.

PRAKTICKÉ ČINNOSTI:

Příprava ovocného salátu

Děti sedí u stolečků. Učitelka rozdá dětem příborové nože, podložky na krájení, talíře s ovocem a doprostřed stolku misku na nakrájené ovoce. Všechno nakrájené ovoce se potom dá do jedné velké mísy a přidá se kompotované ovoce, nebo i bílý jogurt.

Zeleninová zahrádka

Toto je návrh, jak si ve školce založit zahrádku z kořenové zeleniny. Seřízname vršek kořene o tloušťce asi 2,5 cm z pastináku, tuřínu, červené řepy, petržele, celeru nebo mrkve. Vybereme si takovou zeleninu, která má na vrcholku kousky natě. Tyto seříznuté vršky pak umístíme do ploché mísy, jež má na dně vrstvu oblázků. Nalijeme do mísy vodu do výše asi 1 cm. Pak už zbývá jen čekat, až se objeví první listy.

Které plody jsou největší?

Nejprve se zeptáme dětí, co jsou to plody. Jsou to takové malé domečky, které schovávají semínka rostlin. My budeme zkoumat, jak jsou semena v plodech umístěna, jaký mají tvar, velikost, množství a jakým způsobem se mohou šířit v přírodě.

Na podložce rozřízneme jablko, okurku, hrách, rajče a pozorujeme rozpuštěné plody.

Zdravotní cviky s jablíčkem

1. Jabloňka: Ve stoji rozkročném zvedneme jablíčko nad hlavu – úklony stranou
2. Jabloňka roste: Ze dřepu pomalý vztyk do výponu
3. Jablíčko se houpá: Stoj spojný, ruce v bok – houpáme se střídavě na špičkách a na patách
4. Větvička se s jablíčkem naklání: Mírný stoj rozkročný, roce nad hlavou s jablíčkem, úklony vpřed i vzad
5. Jablíčko se kutálí: Kolébka na zádech. Jablíčko položíme vedle sebe
6. Malujeme malé jablíčko: Sed zkřížmo v upažení, kroužíme zápěstím
7. Malujeme velké jablíčko: Sed rovný, zvedneme nohu a špičkou kreslíme velké jablíčko
8. Jablíčko odpočívá: Leh na zádech, jablíčko si položíme na hrudník. Dýcháme a pozorujeme jablíčko

Pohybová hra: „Kompot“

Děti sedí v kruhu. Rozdají se jim obrázky ovoce (jablka, hrušky, švestky...). Jeden uvnitř kruhu říká: „Vymění se všechny švestky!“ (nebo jablka, hrušky...). Švestky se zvednou a vymění si místa. Ten, kdo zůstane, se postaví doprostřed.

Pohybová hra: „Na kouzelníka“

„Čaruji, čaruji. Ještě dnes, ať je tady černý les.

A v něm samé třešně, hrušky, jablka, mrkev...“

Děti běhají podle názvu ovoce, nebo zeleniny ke stromům, nebo záhonům.

VÝTVARNÉ ČINNOSTI

Jablíčková princezna

Pomůcky: Jablko, nožik, drobné větvičky, chlupaté drátky, žlutá vlna, nůžky, barevné papíry, dřevěná tyčka, jeden větší kus látky, červená a zelená látka, lepidlo, červená stužka, kousek záclonoviny.

Hlava princezny: Do jablíčka zapícháme dvě větvičky s modrými kolečky – oči. Na jednu větvičku zapícháme žluté kolečko a vytvoříme nos. Na další větvičku zapícháme červenou pusou a opět ji zabodneme do jablíčka. Několik větviček zabodneme na horní část jablíčka. Větvičky zdobíme kousky žluté vlny. Z chlupatého drátku modelujeme korunku a připevníme ji k větvičkám, které představují vlasy. Dřevěnou tyčku zabodneme do jablka. Obměna: Tvoříme prince „Hrůšu“ z hrušky.

Šaty princezny: Z červené látky stříháme jablíčka, ze zelené látky lístečky. Vystřižené tvary lepíme na rozložený kus látky. Látku s nalepenými jablíčky přivážeme k tyčce pod jablíčko červenou stužkou. Druhou stužkou přivážeme k tyčce ještě kousek závoje ze záclonoviny.

Cibuláči

Na slepený proužek papíru si položíme cibuli, oči z barevného filce a jeřabin připevníme špendlíkem, vlásky jsou rozevřené sušené květy, nebo mašlička na vrcholcích cibule.

Řepáci

Na pytlovinu naplněnou pískem posadíme hlavu – z řepy i s listy, oči a nos zvýrazníme velkými fazolemi, ruce tvoří dráty s navlečenou na kolečka nakrájenou mrkví a cibulí.

BÁSNIČKY

Jabloň (Archiv MŠ)

Volá jabloň sluníčko:
„Vymaluj mi jablíčko!“
„Vymaluji ti je všechny,
já mám barev plné necky.“

Hruška (Archiv MŠ)

Hruško, hruško, spadni sem,
my tě dolů setřesem.
Třese máma, třese děda
a náš Kuba hrušky hledá.

5.2 TÉMA: Ježek Bodlinka na návštěvě u babky kořenářky

Charakteristika

Děti pečují o bylinkovou spirálu. Učí se poznávat byliny a chápou, jaký mají význam pro člověka. Díky čaroději získají poznatky o lidském těle a jeho zdraví. Vyrobí si máslo, mýdlo a bylinkový kornoutek.

Očekávané výstupy

- umět pojmenovat základní byliny
- znát využití bylin v kuchyni
- umět používat smyslové vnímání při poznávání bylin

Motivace: O zlém Bacilu a hodném Vitaminu (SLOUPOVÁ, 2011, upraveno)

Po světě chodil jeden maličký zlý čaroděj. Jmenoval se Bacil. Byl tak maličký, že ho nebylo vůbec vidět. Neměl nikoho rád, a když potkal nějaké děti, začal čarovat:

„Čaruji, čaruji svá kouzla zlá,
ať je ta holka hned nemocná.
Čaruji, čaruji, čáry-fuk,
ať je hned nemocný i tenhle kluk.“

A v téhle chvíli začalo holčičku i kluka bolet v krku, dostali teplotu, bolela je hlava a břicho. Maminky a tatínkové byli smutní, protože nemocných dětí bylo stále víc a víc. „Co se to děje s našimi dětmi, proč stůňou?“ říkali si nešťastní rodiče. „Musíme zavolat babce Kořenářce, ta nám poradí.“ Zavolali babce Kořenářce a ta jim řekla: „Vaše děti začaroval zlý čaroděj Bacil. Zavolejte si hodného kouzelníka Vitamina. Ten vám pomůže.“ Rodiče zavolali hodného kouzelníka Vitamina a ten znal velká uzdravovací kouzla. Když přišel k nemocnému klukovi, nebo holčičce začal odříkávat uzdravovací kouzlo:

„Za pomoci vitamínů
odeženu kašel, rýmu.
Budeš zdravý jako buk,
ať si holka, nebo kluk.“

Děti se začaly rychle uzdravovat. Musely slíbit, že budou jíst ovoce a zeleninu. No a babka Kořenářka dětem poradila, ať si u ní na zimu natrhají bylinky, aby nebyly nemocné.

Didaktická hra: „Cesta k babce bylinářce“

Děti jdou po různých barevných stopách – vedou je k nádobám, v nichž jsou usušené byliny – máta, meduňka, rozmarýna, atp. Děti bylinky pojmenovávají, mělní je v prstech a očichávají. Stejná barva stopy je přivede k bylinkové spirále, kde rostou živé rostliny. Tady znovu byliny pojmenují a zkoumají je svými smysly (zrak, čich, hmat) a na základě smyslového vnímání je popisují a snaží se popsat charakteristickou vůni bylin, vzhled, jednotlivé části, tvar listů, barvu, říct, jaké jsou na pohmat – zda píchají, šimrají, nebo jsou hebké, atd.

Didaktická hra: Poznej pomocí čichu

Na tři tácky dáme tři druhy bylin a položíme je na různá místa ve třídě. Do kelímků nasypeme stejné druhy bylinek, do každého kelímku vždy jeden druh. Kelímky přikryjeme papírovým kapesníkem a převážeme. Každé dítě dostane jeden kelímeček a hledá pomocí čichu, na kterém tácku je bylina, kterou má v kelímku. Kontrolu provedeme odstraněním kapesníku z kelímku.

PRAKTICKÉ ČINNOSTI

Bylinkový kornoutek

Z papíru vystříháme půlkruh, vyzdobíme ho podle své fantazie a srolujeme do tvaru kornoutku. Potom ho slepíme průhlednou lepicí páskou. Kornoutek naplníme čerstvými bylinkami (meduňka, tymián, máta, bazalka...). Děti si bylinkové kornoutky odnesou domů.

Papír na přáníčka a dopisy

Pomůcky: novinový papír, vodu, 1ml škrobu, sušenou kopřivu, špachtle, síto.

Dostatečné množství novinového papíru namočíme přes noc do teplé vody, Na $\frac{3}{4}$ litru dáme asi 35 ml natrhaného papíru. Druhý den rozmočenou směs rozmixujeme a do kaše přidáme 1 ml tekutého škrobu a usušené listy, květy, nebo stonky kopřivy.

Kaši pak špachtlí nanese na husté síto. Po vyschnutí papír oddělíme od síta. Z této kaše můžeme vyrobit různé misky, vázy, nebo figurky.

Měsíčkovo mýdlo

Zbytky bílých mýdel nastroháme na malé kousky a rozpustíme je ve vodní lázni. Opatrně mícháme, je-li třeba, přidáme vodu. Po vychladnutí přidáme do tuhnutí hmoty květy měsíčků a několik kapek měsíčkového oleje. Promícháme a nalijeme do formiček. Necháme ztuhnout.

Svačinka z bylinek

Pomůcky: Tvarohová pomazánka, byliny, na kolečka nakrájené rohlíky, dětské nožičky.

Víme, že bylinky jsou zdravé a každá má jinou chuť a vůni. Bylinky od babky Kořenářky, které jsme vypěstovali, ochutnáme. Paní kuchařka nám připravila tvarohovou pomazánku do čtyř mističek a na kolečka nakrájený rohlík. Děti byliny poznávají podle vůně, určují jména a krájí je na malé kousky. Potom do každé misky dají jeden druh bylin (pažitku, tymián, bazalku, petržel). Zamíchají a mažou si na kolečka rohlíků a říkají, která jim chutná nejvíc.

Bylinkové máslo:

Smetanu nalejeme do šlehací misky a šleháme dostatečně dlouho. Potom vše přecedíme přes sítko. Zbyde nám bílá hmota, stloukáním nám vznikne máslo. Děti nakrájí bylinky a mohou si mazat na rohlík či chléb.

POZOROVÁNÍ A EXPERIMENTOVÁNÍ

Hledej rozdíly

Pomůcky: obrázky bylinek – dvě různé byliny vždy na jednom obrázku, lupy.

Děti nejprve zopakují názvy rostlin, potom utvoří dvojice, nebo skupiny. Dostanou arch papíru, kde jsou nalepené vylišované dvě různé byliny (majoránka a tymián, petržel a mateřídouška, bazalka a šalvěj). Děti ve skupinách prohlíží a porovnávají tvar listů, velikost, okraj, hustotu, květ, barvu. Mohou použít lupy. Potom si děti sednou do zahradního altánu a jednotlivé skupiny představují svůj obrázek ostatním dětem. Mohou říct, k čemu se bylina používá, nebo co léčí.

Bylinkové čaje

Děti natrhají různé byliny, ale i plody – šípky, bezinky, atp. Připravíme tři druhy čajů (mátový, heřmánkový, šípkový) a děti porovnávají a ochutnávají, můžeme přidat bez, černý jeřábnebo měsíček lékařský. Pak čaj osladíme medem. Děti pozorují ve skleněné konvici, jak se chovají bylinky v horké vodě – pomalé klesání bylinek, zbarvení vody, vnímají vůně, ochutnávají a hádají, ze které byliny je čaj uvařený. Při popíjení si pohladí část těla, které čaj léčí (heřmánek – břicho, meduňka – bolest hlavy, černý bez – bolest v krku a nachlazení, lipový čaj – na spinkání).

Pohybová hra „Kde je šípek?“

Děti stojí v kruhu, při říkance si podávají šípek. Uprostřed stojí jedno dítě se zavázanýma očima. Po odříkání básničky dítě otevře oči a hádá kde je šípek, místo si vymění s tím, kdo měl šípek v ruce.

„Ach ty šípku vandrovníčku,
zastav se teď na chvíličku,
nikam dál už necestuj,
až tě najdu, budeš můj.“

Pohybová hra: „Na hejkala“

Děti se pohybují v prostoru a vykřikují: „hej!, hej!...“, dokud někomu z nich babka Kořenářka (má na hlavě šátek) nezakryje rukou ústa, ten ztichne a zůstane stát. Hra končí po umlčení všech hráčů.

Pohybová hra: „Na kopřivu“

„Kopřivo, kopřivo
stojíš pěkně nakřivo.

Postav se rovně!“ *(řikají děti)*

„Co je ti po mně!?”

Já se jen tak válím,
a když mohu – pálím.“ *(1 dítě uprostřed kruhu)*

Kopřiva má v ruce zelenou stužku, děti jsou kolem ní, po odříkání básničky začne kopřiva děti honit a šlehat stužkou. Koho šlehne, je popálený a musí se zastavit. Honička pokračuje do vyšlehání všech dětí.

VÝTVARNÉ ČINNOSTI:

Barvicí kopřivový roztok – zelená barva

Na každých 100 g barveného materiálu potřebujeme dvojnásobek sušených kopřiv, nebo čtyřnásobek čerstvých a 4 až 5 l vody, ocet, nebo sodu.

Barvicí roztok vaříme jednu až dvě hodiny. Necháme zchladnout a následující den přecedíme. Do vychladlého roztoku ponoříme látku a barvíme asi hodinu při teplotě asi 90 °C a občas mícháme, potom necháme vychladnout. Vymácháme ve vodě s octem, nebo sodou.

Přírodní barviva

Pomůcky: březová kůra (běžová barva), listy pampelišky (žlutá barva), červené bobule nebo šípek (červená barva), listy ostružiníku (zelená barva), voda, krájecí prkénko, nůž, hrnec, vařečka, papír, látka.

Rostliny omyjeme a nakrájíme. Každý druh rostlin zpracujeme zvlášť. Dáme do hrnce, přidáme trochu vody a promícháme na kaši. Vaříme asi 10 minut. Potom necháme přírodní barvu vychladnout. Můžeme malovat štětcem na papír i na látku.

Barvení kapesníčku

Pomůcky: lesní ovoce, houby, plátěné kapesníčky, provázek.

Děti si plátěný kapesník rozloží a pokládají na něj dle své fantazie lesní plody, houby. Potom kapesníček stočí do ruličky a převážou provázkem. Necháme do druhého dne. Druhý den kapesníčky rozbalíme, ovoce vyndáme a kapesníčky propláchneme ve vlažné vodě a usušíme.

BÁSNIČKY

Byliny (Archiv MŠ)

„Jedna léčí, druhá barví,
třetí voní, čtvrtá tráví.
Každá jiné kouzlo má,
je to malá bylina.“

Kořenářka (Pavel Jurkovič)

Ostružiny, šípky, trnky, jeřabiny, bezinky,
natrhám jich plné hrnky, navrch přidám brusinky.
Odvar z máty peprné, kdo má zdraví chatrné,
Ať navštíví se mnou, jářku, moudrou bábu kořenářku.

5.3 TÉMA: Bodlinka na návštěvě u skřítky Podzimníčka

Charakteristika

Skřítek provádí děti podzimní přírodou, zkoumají stromy, listnaté a jehličnaté. Budou upevňovat znalosti o lese a poznávat přírodniny, které využijí při hře. Zkusí si práci se dřevem a navštíví truhlářskou dílnu.

Očekávané výstupy

- umět pojmenovat a rozlišit listnaté a jehličnaté stromy.
- správně přiřadit plody
- umět pojmenovat barvy a jejich odstíny.
- umět se vhodně chovat vůči stromům.
- znát části stromu a umět je pojmenovat.

Motivace: Kouzelný les (SLOUPOVÁ, 2011, upraveno)

Jednou šel skřítek Podzimníček lesem a slyšel, jak si stromy povídají:

„Je to nespravedlivé, že máme přirostlé kořeny k zemi, chtěly bychom mít nohy, jako mají lidé. Chodily bychom po lese a hledaly si místo, kde nejvíc svítí sluníčko.“ Skřítek Podzimníček jim chtěl udělat radost, řekl: „Čáry, máry, fuk.“ A stromy měly místo kořenů nohy, hned začaly běhat po lese, skotačily a radovaly se. Ale druhý den začaly mít velkou žízeň. Víte proč? Protože stromy pijí vodu kořeny, a teď žádné nemají. „Co budeme dělat, bez kořenů uschneme,“ naříkaly stromy. A najednou se objevil skřítek Podzimníček, začal čarovat: „Čáry, máry, fuk.“ Stromy dostaly zase své kořeny zpátky a už si nikdy nestěžovaly.

Didaktická hra: Skládání stromů

Děti se rozdělí do dvou skupin. První skupina má za úkol složit listnatý strom a druhá skupina jehličnatý. Děti hledají na zahradě různě silné klacíky, listy, plody, šišky.

Pojmenovávají části stromu (kořen, kmen, hlavní větve, větvičky, listy, jehličí) a srovnávají tloušťku a délku jednotlivých částí.

Didaktická hra: Popletený ježek

Ježek neví, co je listnatý a co jehličnatý strom. Poprosí děti, aby mu pomohly. Ukazuje obrázky stromů a požádá je, aby mu řekly, jak se stromy jmenují. Ve výšce dětí jsou umístěné obrázky stromů. Děti musí dovést ježka ke správnému stromu. Například: „Ukažte mi javor! Je to listnatý, nebo jehličnatý strom?“

Didaktická hra: Najdeš správný strom?

Děti mají na tácku různé přírodniny, které nasbíraly v přírodě. Na zahradě jsou rozmístěné velké barevné obrázky s různými listnatými a jehličnatými stromy. Děti mají za úkol k nim přiřazovat plody, listy, kůru, větvičky, které k nim patří. Určují názvy stromů (smrk, borovice, modřín, lípa, javor, bříza, dub...) Stromy a plody porovnávají a popisují tvary šišek, strukturu kůry, velikost a barevnost listů, typy jehličí, atp.

PRAKTICKÉ ČINNOSTI

Pexeso z listů

Pomůcky: tvrdý papír, nůžky, lepidlo, noviny, různé listy stromů.

Nasbíráme a vylisujeme různé druhy listů. Potom listy nalepíme na stejně velké

čtvercové kartičky. Díky pexesu se kdykoli můžeme k listům vrátit, zkoumat jejich tvar, barvu a určovat z jakého jsou stromu.

Stromečkový atlas

Děti nasbírají barevné listí z několika druhů stromů a poznávají, k jakému stromu patří. Protože to hodně pletou, tak ježek Bodlinka vymyslel, že si vyrobí atlas. Nejprve všechny listy vylišujeme, potom na čtvrtku nakreslíme kmen. Korunu stromu vytvoříme nalepením listů – vždy od správného stromu. Můžeme vzít tiskátka plodů a ke každému stromu natisknout ten správný (dub – žalud, jírovec – kaštan...).

Potom jednotlivé čtvrtky s nalepenými listy proděrujeme děrovačkou a svážeme v atlas. Stejným způsobem vyrobíme z listů a přírodnin zvířata (sova, zajíc, ježek...), nožičky, oči, uši můžeme dokreslit tuží. Opět čtvrtky proděrujeme a přidáme ke stromům, můžeme si tak vyrobit celou lesní knížku.

Zasklený svět

Pomůcky: Velká sklenice, mechy, kapradiny, netík, sleziník, větev porostlá lišejníkem, zemina.

Děti v lese opatrně vyrýpnou různé druhy mechů, mohou najít větvičky s lišejníkem a další. Ve školce dají na dno sklenice zeminu a zasadí mechy, kapradiny a položí větvičku s lišejníkem.

Když je zahrádka ve sklenici hotová, děti ji musí občas postříkat rozprašovačem, aby zem byla vlhká. Pokud budou na sklenici kapky vody, necháme ji otevřenou, až voda zmizí, můžeme zahrádku přiklopit korkovým víkem.

Během roku děti pozorují jak se mechy a kapradiny proměňují. Na jaře můžeme pozorovat, jak vyraší tenké stonky s tobočkami, které obsahují výtrusy mechu (jsou to semena).

Listové kachlíky

Pomůcky: keramická hlína, váleček, větvička šípku, nebo trnky

Hlínu zpracujeme a vyválíme plát, vykrojíme obdélník, nebo čtverec. Položíme na něj větvičku s plody a listy. Celé pečlivě převálečujeme, v peci přežehneme. Potom natřeme kachel oxidem, vymyjeme houbičkou a do důlků po šípkách, nebo trnkách dáme korálky, nebo skleněnou drť. Znovu vypálíme.

ZDRAVOTNÍ CVIČENÍ S KAŠTÁNKEM

Pohybová hra „Stojí, stojí strom“

„Stojí, stojí, strom
bacil do něj hrom,
chytněte se...“

Učitelka říká říkánku, na konci říkánky doplní název stromu, nebo přírodniny (mechu, šišky, šípku, atd.). Učitelka děti chytá, dokud se nechytanou jmenovaného předmětu. Cílem není chytit nějaké dítě, ale proběhnout se a zopakovat listy, stromy, plody.

Pohybová hra „Borovice“

Stojí, stojí borovice *(dítě se postaví doprostřed jako první strom)*
Kdyby jich tu bylo více, *(ostatní děti se postaví kolem, nesmí se dotýkat)*
stál by tady celý les. *(děti vzpaží a kývají trupem)*
Přichystal bych pro vás hody:
Pojď Pepičku na jahody, sbírej si a jez *(určené dítě prochází mezi dětmi a střídá chůzi s dřepem – sbírá jahody)*

Relaxace:

Lehněte si na zem, zavřete oči a klidně dýchejte. Představte si, že jsme v lese. Každý z vás se promění v nějaký strom. Postupně cítíte, jak je vaše tělo nehybné, stává se z něho kmen. Vaše ruce se rozvětvují a stává se z nich koruna stromu. Vaše nohy jsou pevné, stávají se z nich dlouhé kořeny. Každý z vás je krásný strom. Fouká lehký větřík a listí šumí, kolem poletují ptáčky a zpívají. V lese všechno voní, zkuste se nadechnout a pomalu vydechnout. Najednou se objeví lesní čaroděj, pošimrá každého peříčkem a říká: „Už jste si odpočinuli, čeká na vás práce, pomalu otevřete oči.“

POZOROVÁNÍ A EXPERIMENTOVÁNÍ

Stromy a já

Pomůcky: balicí papír, listy stromů, kelímky, brčka.

Stromy dýchají: Stromy jsou živé a dýchají jako lidé. Čím dýcháme? (nosem). Čím dýchají stromy? (listy). Každé dítě dostane list, přiloží si ho k obličejí a několikrát

se nadechne a vydechne (představujeme stromy, ty také takhle dýchají).

Stromy pijí: „Jak pijeme?“ No přece ústy. „Čím pije strom?“ Strom ústa nemá, tak pije kořeny. Na namalovaném stromu ukážeme části stromu, kořeny jsou pod zemí, odkud sají vodu. Také si to vyzkoušíme, dáme dětem kelímky s vodou a brčka. Teď jste strom a brčko je váš kořen, máte velkou žízeň, zkuste nasát vašim kořenem trochu vody.

Stromy oslavují narozeniny: Stejně tak jako lidé stromy rostou. Podle čeho poznáme jak je strom starý? Ukážeme dětem kousek uříznutého kmenu s letokruhy. Jeden letokruh je jeden rok. Děti spočítají, kolikáté narozeniny by slavil náš strom.

Strom je živý: Měli bychom se k němu hezky chovat (vyrábí se z něho papír, musíme s ním šetřit).

Šiško, umím tě otevřít i zavřít

Pomůcky: šišky, nádobu na vodu, topení, lupy.

Děti nasbírají šišky – borovice, smrk, modřín. Určí jméno a prohlédnou si je. Pokud je šiška otevřená, dají ji do studené vody. Za chvíli se šiška zavře. Zavřené šišky dáme na topení, po vyschnutí se šiška otevře. Teplo a sucho rozevře šišku a semena, která mají křídélka může vítr roznášet po okolí. Když je zima a mokro, semínka spinkají zavřená v šišce.

VÝTVARNÉ ČINNOSTI

Mandala z přírodnin

Pomůcky: klacíky, různé přírodniny, plody, barevné listí, stužky v barvách duhového spektra, baličí papír.

Nejprve z baličího papíru vystříhneme dva velké kruhy. Na první děti naskládají všechny přírodniny, které nasbíraly. Nejprve si všechny přírodniny prohlédneme, pojmenujeme a řekneme, jaké barvy se na nich vyskytují. Potom vybereme jeden plod, třeba jablko a přemýšlíme, jakou barevnou proměnou prošlo. Po prozkoumání každé přírodniny budeme přiřazovat do mandely – to je druhý kruh, na který jsme rozprostřeli paprskovitě barevné stužky. Do barevných výseků přiřazujeme plody, listy a přírodniny stejné barvy.

Na závěr si povídáme, co nám mandala připomíná a jaké má barvy podzim. Jaké barvy se vyskytují v podzimní přírodě nejméně, najdete tady třeba modrou?

LESNÍ ČARODĚJ (VÝTVARNÉ INSPIRACE NA CELÝ ROK)

Land – Art (umění země)

Zaměříme se na určité zásahy do přírody, nebo práci s neobvyklým materiálem, s cílem na prožitek toho, co právě vyrábíme. Průběh tvorby fotografujeme.

Pomůcky: Mech, větvičky, šišky, jeřabiny, provázky, kousky látek, barevné křídly, lýkové provázky.

Děti vypráví, jak asi takový čaroděj vypadá, jaké má šaty, vlasy, a co všechno v lese dělá. (Každý les má svého čaroděje, a když si neví lesní skřítkci, víly, nebo zvířátka rady, tak jdou požádat lesního čaroděje o pomoc).

Děti rozdělíme do dvou až třech skupin. Každé skupině přidělíme strom, ze kterého tvoří čaroděje. Na kmen stromu křídou nakreslí oči, nos a pusu. Vlasy udělají z lýka, kapradí, provázků, atp. Šaty mohou tvořit z kousků látek, větviček nebo šišek.

Na závěr si všichni prohlédnou společná díla, každá skupina představí svého čaroděje, určí strom, plody a materiál, který použila na své dílo.

Kůrotisk

Vybereme si strom, přilepíme na něj pomocí lepicí pásky tenký, ale pevný papír. Vezmeme voskovku a přitlačíme ji pevně bokem k papíru a potom s ní pohybuje nahoru a dolů. Kůra se otiskne na papír. Takto uděláme otisky ještě z dalších stromů, můžeme ještě ke každému obrázku natisknout, nebo černou tuší nakreslit strom a plod.

Děti pozorují kůru stromů, každý kůrotisk je jiný, děti říkají, co jim připomíná. Mohou obrázky zařadit do lesního atlasu.

BÁSNIČKY

Padá listí (F. Hrubín)

Padá listí zlaté, rudé
je ho plná zahrada.
A co potom padat bude,
až to listí opadá?
Potom bude padat sníh,
co ho bude na větvích.
Jen to slunce bude rudé.

Listopad (Archiv MŠ)

Padá listí, padá z výšky,
jsou to listy z lesní knížky.
Podzim na ně píše vzkaz:
Ahoj, už jsem tady zas!

Zavírání lesa (K. J. Erben)

Zavírám, zavírám les,
aby sem nikdo nevlez,
ani kočka ani pes.

Vleze-li sem bába,
ať je z ní žába.

Vleze-li sem dědek,
ať je z něj dudek.

Vleze-li sem panna,
ať je z ní srna.

Vleze-li sem mládenec,
ať je z něho mravenec.

Zavírám, zavírám les,
aby sem nikdo nevlez.

Podzim listonoš (Archiv MŠ)

Podzim, to je listonoš,
nese listí plný koš.

Každý lístek popsal sám.

Čteme na něm: Rád vás mám

Na lístku je barva zlatá

a text: Omluv trochu bláta,
větry, deště, černé mraky.

Zato můžeš pouštět draky.

6 Integrovaný blok: Zimní sny ježka Bodlinky

Ježek v zimě (Jan Čarek)

Kam se ježek v zimě schoval?

Neklouzal se, nesáňkoval.

Zahrabal se do listí,
od té doby spí a spí.

Zahrabal se do země:

Lidičky, vzbud'te mě!

Až zavoní fialky, zapískají píšťalky.

Náš ježek Bodlinka se neschoval do země, ale spí ve svém pelíšku. Chodíme ho s dětmi kontrolovat, občas mu nalejeme do mističky čistou vodu. Když mu sáhneme na jeho domeček, tak slyšíme hlasité funění a prskání, zase potichu odejdeme a necháme ho spát. Popřejeme mu, aby se mu zdály hezké sny. Děti vypráví, jaké se jim zdají.

6.1 TÉMA: Zimní čarování

„Zima jede, vítr, déšť a sníh nám veze!“

Charakteristika:

Sledujeme počasí, zapisujeme ho pomocí symbolů. Děti seznámíme hravou formou s účinky větru, jak ho můžeme pozorovat a vytvářet. Budeme experimentovat s vodou.

Očekávané výstupy:

- umět vyvodit poznatky na základě praktické činnosti.
- ovládat svůj dech.
- mít povědomí o koloběhu vody v přírodě.

Motivace: „Mráček a počasí“ (SLOUPOVÁ, 2011, upraveno)

Na obloze plul malý mráček. Jednou se objevil na naší zahradě, zalíbilo se mu jezírko. Klesl až k hladině a ochutnal trochu vody. „To je dobré, to mi moc chutná,“ a tak pil a pil až z něho byl velký mrak. Stoupal na oblohu a byl tak těžký až se mu břicho protnuhlo a začalo pršet. No a z mraku byl zas malý mráček. Zase plul po obloze, uviděl řeku a povídá: „Ochutnám tuhle vodičku, jestli bude také tak dobrá,“ napil se a plul dál. Dostal se až do studených hor. „Jé tady je zima, v břišku mně to studí, musím honem pryč“ a jak chvátal, protrhlo se mu břicho a začalo sněžit. Koukalo na něj sluníčko a smálo se mu. Mráček se začal mračit a zakryl sluníčko do poloviny. „Je polojasno!“, říkaly děti. Sluníčko nedalo pokoj a smálo se ještě víc. Mrak se rozzlobil a zakryl sluníčko celé. „Je zamračeno!“, říkaly děti. Sluníčko nedalo pokoj a vystrkovalo paprsky dál. Ale to už se mrak rozzlobil tak hodně, že z něho začaly létat blesky. „Je bouřka!“, volaly děti a běžely se schovat do školky. Mráček zuřil a vztekal se, až najednou praskl. Sluníčko začalo zase svítit. „Je jasno!“, volaly děti a byly rádi, že mohou běžet venku.

Didaktická hra: „Počasí“

Vyrobíme si kartičky, na kterých budou nakreslené symboly pro meteorologické kategorie: Déšť – dešťové mraky, sníh – sněhové mraky, polojasno – je vidět půl sluníčka, zamračeno – slunce je zakryté mraky, bouřka – bouřkové mraky, jasno – slunce bez mráčků.

Učitelka zvedne nad hlavu kartičku se symbolem a děti musí najít a přiřadit obrázek

s různým počasím. Povídáme si a pozorujeme počasí, zaznamenáme ho do kalendáře. Zkusíme také předpovědět počasí na druhý den.

Didaktická hra: „Vánek, vítr, vichřice.“

Vysvětlíme dětem pojem „vzduch“, je všude kolem nás. Můžeme ho vidět, slyšet, nebo čichat? Jak poznáme, že je kolem nás? Podívejte se mezi prsty. Nadzdvihněte nohu a podívejte se pod ni. Tleskněte rukama. Vzduch je všude, jenom není vidět.

1. Děti mají za úkol najít si místo, kde je podle nich vzduch. Paní učitelka obejde všechny děti a pochválí je, protože si vybraly dobře, protože tam vzduch opravdu je.
2. Vzduch není vidět, ale můžeme ho cítit. Pofoukáme si dlaň, foukneme i na kamaráda.
3. Děti dostanou brčka a foukají si s nimi na ruku, potom mohou foukat do vody. Vzduch proudí brčkem a tvoří se bubliny.
4. Vezmeme balonek a pomalu ho nafukujeme, balonek se plní vzduchem a zvětšuje se. Potom ho vypustíme, vzduch utíká ven a balonek se zmenšuje.

Didaktická hra: „Vítr honí sněhové mraky“

Každé dítě dostane mrak, vystřížený z papíru. Nakreslí si na něj různý počet sněhových vloček. Učitelka je vítr a prohání mráčky po obloze. Například: Mraky se čtyřmi vločkami větřík odfoukne pod stůl, s pěti vločkami vedle dveří, s jednou vločkou nad stůl.

PRAKTICKÉ ČINNOSTI:

Měřič síly větru na zahradu:

Pomůcky: tenký a silný karton, alobal, provaz, děrovačka, hedvábný a dopisní papír.

Děti nastříhají proužky různých papírů, asi 10 cm dlouhé a 5 cm široké. Děrovačkou uděláme dírky. Proužky seřadíme od nejslabšího hedvábného papíru až po tvrdý karton a přivážeme je na provaz. Děti mohou pozorovat sílu větru. Vánek pohybuje slabým papírem a vítr rozhýbe silný karton.

Jak si udělat větrník

Pomůcky: papírový talíř, dřevěná hůlka, hřebík, tužka, pastelky, pravítko, nůžky, kladívko.

Rozdělíme papírový talíř na osm stejných dílů a vybarvíme. Podél všech čar rozstříháme talíř do hloubky asi 4 cm. Proužky, které vznikly, odstříháme do poloviny a odstříhnutou polovinu přeložíme. Uprostřed talíře uděláme malou díрку. Do horního konce tyčky zatlučeme hřebík a vložíme do něj papírový talíř.

Za jakých podmínek se nejvíc točí? Může se točit, když nefouká vítr?

Ledové plastiky:

Pomůcky: Kovové nebo plastové nádoby, větvičky, drobné bobule a vodu.

Do nádoby naaranžujeme listy, větvičky, bobule, atp. Potom dolijeme vodu, nádobu uzavřeme a dáme do mrazáku. Když je vše zmrzlé, vyndáme, otočíme nádobu dnem vzhůru a poléváme studenou vodou, dokud se led neoddělí. Tímto způsobem můžeme vyrobit i malé ozdoby, na které použijeme formičky, nebo bábovky. Můžeme s nimi ozdobit zahradu. Také lze do nich udělat horkým hřebíkem díрку a pověsit na strom.

POZOROVÁNÍ A EXPERIMENTOVÁNÍ:

Pokusy s prouděním vzduchu

- Děti foukají přes oko stočené z aranžovacího drátku mýdlové bubliny (saponátový roztok 1:1) a pozorujeme jejich pohyb na různých místech například: venku, mezi dveřmi, nad radiátorem, atp. Proč se bubliny pohybují? Protože vzduch proudí díky různé teplotě, teplý vzduch stoupá vzhůru.
- Pokus s papírovým hadem, který připevníme nad radiátor (had se otáčí).
- Pokus s lodičkami ze skořápek: Do nádoby s vodou dáme prázdnou skořáčku od ořechu. Foukáme do skořáčky (děláme vítr) a pozorujeme pohyb. Potom dáme na vodu skořáčku s plachtou a opět děláme vítr, tato skořáčka se pohybuje rychleji. Proč? Protože vítr má sílu a opřením se do plachty se lodička pohybuje rychleji.

Vyprávíme si, co ještě může vítr rozhýbat (větrník, plachetnice, větrné elektrárny...). Na závěr si děti vyrobí svoji plachetnici. Do skořáčky dají polystyren a zapíchnou plachtu, kterou si namalovaly a vystříhly.

Zdravotní cvičení: Cvičení s overballem

Fouká, fouká, *(turecký sed, ruce do svícnu, úklony trupem vpravo, vlevo)*
zima je velká *(turecký sed, obejmeme se rukama a děláme, že je nám zima).*
Stromy se vlní, *(dáme ruce na kolena a točíme se trupem dokola)*
rampouchy zvoní *(třepotáním prstů napodobujeme cinkání rampouchů)*
Z oblohy se chumelí, *(turecký sed, vzpažíme a pomalu připazujeme, napodobujeme padání sněhu)*
zimní čas je veselý *(opět zvedneme ruce do vzpažení a provádíme úklony vpravo a vlevo, třepotáme prsty).*

Zima

„Zima je, zima je, *(stoj rozkročný, kroužení overballem před hrudníkem)*
cestička bílá je. *(kruhy overballem opačným směrem)*
Sype se, sype se, *(stoj spojný, overball držíme nad hlavou a zvolna jdeme do dřepu)*
běloučkový sněh.“ *(dřep, overball držíme na palcích u nohou.)*

Vločka

„Tancovala bílá vločka, *(overball držíme ve vzpažení a otáčíme se dokola vpravo)*
až ji spolkla černá kočka. *(otáčíme se vlevo)*
Teď ji studí na čumáčku. *(stoj spojný, overball držíme před nosem)*
„Máš to divné mlíčko, mráčku! *(kutálíme overball od nosu až na břicho)*
Místo, aby teklo, padá. *(dřep a overball držíme před sebou na zemi)*
Studené já nemám ráda.“ *(kutálíme overball před sebou na podlaze)*

Pohybová hra „Na sněhuláka“

„Kuli, kuli, kulila, *(děti kutálí overbally před sebou)*
to je koule sněhová.
Kuli, kuli, kulila,
už je koule hotová.
Tak, tak, tak, *(stoj snožmo, ťukneme overballem do nártů, kolen a položíme na hlavu)*
tak se staví sněhulák.“ *(otočka s overballem o 360°)*
Potom si děti staví sněhuláky, například ze dvou, ze tří, čtyř koulí.

Pohybová hra „Na vítr“

Děti vyjadřují pohybem říkanku:

„Vítr fouká doprava,
vítr fouká doleva.

My se ho však nebojíme,
před vítr se postavíme.

Když se vítr rozfíčí,
hlava se nám zatočí.

Aby se nám netočila,
sedneme si – to je prima!“

Pohybová hra „Meluzína“

Děti udělají tři dvojice, stoupnou si proti sobě a drží se za ruce (komíny). Ostatní děti probíhají komíny a říkají říkanku, při posledním slově se komín zavře a chycené dítě představuje komín a vystřídá jedno z dětí.

„Hledá, zmrzlá meluzína
kde je díra do komína.
Hledej, hledej, meluzíno,
komínů tu máme plno.
Až největším proletíš,
teplem se hned rozpustíš!“

VÝTVARNÉ ČINNOSTI:

„Jak fouká vítr“

Pomůcky: velký, tvrdý papír, pudink v prášku, nebo škrob za studena, potravinářské barvy, různé nástroje na kreslení (vidličky, klacíky, vlnkovaný papír, dřívka od nanuků, korkové špunty...).

Uvaříme pudink, místo mléka dáme vodu a necháme vychladnout. Každému dítěti nalejeme trošku pudinku a nasypeme práškové barvy.

Zahrajeme si na různé větříky a začínáme experimentovat. Roztíráme pudink rukama, nebo různými nástroji. Nakonec na obrázek položíme balicí papír a sejmeme otisk. Dále můžeme ještě dokreslit černou tuší různé tvary mraků, déšť, sněhové vločky, sluníčko. Takto vyrobený papír můžeme použít jako přáníčka, nebo papír na dárky.

Sněhová vločka – sádrový obvaz

Pomůcky: sádrový obvaz, miska na vodu, euroobaly, tvrdý papír, nůžky, vodovky, glitry.

Na stůl položíme eurofólii vyloženou tvrdým papírem. Zhotovíme sádrový obvaz, nastříháme ho na kousky a namočené ve vodě dááme na fólii do hvězdice a vytváříme sněhovou vločku. Po zaschnutí domalujeme vodovkami a posypeme glitry. Může sloužit jako výzdoba do oken.

BÁSNIČKY:

Zimní říkánky (Archiv MŠ)

Prudkým větrem v zádech hnána
přišla – nikým nepozvána –

Zimní královna.

Ťuk, ťuk, klepe na okna.

„Vyndat brusle, lyže, sánky,
čekají vás radovánky!“

Podzim skončil dobu vlády.

Přišla zima. Už je tady.

A když se dost nasmály,
na travičce přistály.

Mrazík (Archiv MŠ)

Mrazík cení zoubky,
chtěl by do chaloupky.

Co dovede, to my víme,
dovnitř si ho nepustíme.

Ať maluje pěkně zvenku
bílé květy na okénku.

6.2 TÉMA: Kdo spí a kdo ne

Charakteristika

Zahradník provede děti zahradou a prozradí dětem, jak spí v zimě rostliny a některá zvířata. Budeme poznávat nejdůležitější lesní savce a jejich pobytová znamení. Také si povíme, jak se v lese chováme a čím můžeme zvířatům pomoci.

Očekávané výstupy

- umět správně pojmenovat lesní zvířata
- vědět, čím se některá zvířata živí.
- mít představu o správném chování lidí ke zvířatům a přírodě, kdo jim škodí a kdo jim pomáhá.

- umět používat smysly při zkoumání přírody.

Motivace: „O zahrádce pod sněhem“ (LÉBLOVÁ, 2012, upraveno)

Celá zahrádka zapadla sněhem. Zahradník si obul teplé boty a šel se podívat, jestli je v jeho bílém království všechno v pořádku. Vzal si lopatu a prohazoval cestičky. První zastavení bylo u rybízů. Smetl sníh z větvíček, rybízy se narovnaly a tichým hláskem poděkovaly. Zavolaly na zahradníka ještě jabloně a hrušně. „Zahradníku, sníh nás tíží, prosím pomoz nám.“ A zahradník pomohl. Došel k cibulovému záhonku, tam vystrkoval krokus svou hlavičku. Zahradník se sklonil a povídá: „Snad nechcete rozkvést, je ještě moc brzy, mohly byste zmrznout.“ A zasypal je sněhem. Vzal lopatu a pospíchal k bezu, tam vystrkovaly prstíky sněženky. Přikryl je sněhem a radu dává: „Pozor, pozor, kdo nechce zmrznout, tak se musí schovat pod sněhovou peřinu!“ A celá zahrada zase hezky spala. No a spala i některá zvířátka.

Didaktická hra: „Velcí zimní spáči“

Děti listují v časopisech a hledají obrázky zvířat, kteří žijí v lese. Potom mají za úkol roztrdit zvířata na zimní spáče. Obrázky ježka, jezevce, medvěda a dalších zvířat vystříhnou a společně si je prohlíží. Jmenují, čím se od sebe liší, co mají společného, kde bydlí, čím se živí, zda loví v noci, nebo ve dne. Všichni mají čtyři nohy, ocas, uši, čumáček a matka rodí živá mláďata, která pijí mléko. Vysvětlíme dětem pojem savec.

Didaktická hra: „Kdo spí a kdo ne“

Děti se prochází mezi polštářky, které jsou položené na zemi. Učitelka ukazuje obrázky živočichů. Děti je pojmenovávají, a když uvidí zvíře, které v zimě spí, tak si lehnou na polštářek a spí zimním spánkem.

Didaktická hra: „Která zvířátka žijí v lese“

Děti rozdělíme do třech skupin. První skupina vytvoří les, druhá rybník a třetí statek. Učitelka mezi tím poschovává po zahradě obrázky zvířat (jelen, kapr, kočka, kuna, bažant, čáp, prase divoké i domácí, liška...) Děti hledají zvířata a třídí je do správných domovů. Na závěr zkontrolují, zda mají všechna zvířata správný domov a pojmenují je.

Didaktická hra: Třídění potravy

Zima zasypala zvířátkům v lese potravu sněhem. Na podzim jsme jim nasbírali spoustu plodů, ale jsou pomíchané, tak je zkusíme roztřídit. Učitelka postaví košík, ve kterém jsou kaštiny, žaludy, bukvice a ořechy. Děti rozdělí do čtyř skupin, každá skupina představuje zvířata (veverky, srnky, jeleny a divoká prasata). Zvířátka si nosí do svých domečků potravu, která je pro ně charakteristická. Veverky si nosí oříšky, divoká prasata bukvice, srnky kaštiny a jeleni žaludy. Na závěr můžeme dětem rozdat kartičky stromů a děti mají za úkol přiřadit plody k danému stromu.

PRAKTICKÉ ČINNOSTI

Stavění lesní chaty

Pomůcky: Odřezané větve, kůra, mech, kladivo, provázek.

Do země zatlučeme kladivem dvě větve s vidlicí a položíme přes ně další větev, která bude tvořit hřeben stříšky. Děti opírají větve a klacky o hřeben, vzniká tak střecha, můžeme jednotlivé větve svázat provázkem, aby lépe držely. Děti mohou střechu pro zvířátka dozdobit mechem, listím, atp.

Víš, co slyší veverka?

Zvířata, která žijí na stromech, slyší, co se děje v jiných patrech stromu. Zkusíme to jako veverky.

Děti se postaví k padlému kmenu, učitelka jim vysvětlí signály, například: 1 ťuknutí do kmenu znamená: sedni si, 2 ťuknutí zakukej, 3 ťuknutí zatleskej. Jedno dítě – veverka jde na konec stromu a ťuká do kmenu. Ostatní děti mají přiložená ouška na opačné straně a poslouchají. Kmen slouží jako telefon. Děti mohou v lese přikládat uši k různým kmenům a poslouchat různé zvuky.

Medailonky z hlíny se stopami zvířat

Hlínu propracujeme a uděláme kolečka, nebo oválky. Potom do nich otiskneme školková razítka stop, nebo pomocí prstů, či sádrových odlitků vytlačíme do hlíny stopy různých zvířat. Do placičky uděláme díрку, abychom mohli nosit jako přívěšek.

POZOROVÁNÍ A EXPERIMENTOVÁNÍ

Sádrové odlitky stop:

Pomůcky: Sádra, voda, proužek čtvrtky, lepidlo

Při cestě do lesa, nebo na školní zahradě pozorujeme na sněhu stopy zvířat i ptáků. Můžeme si vytvořit sádrové stopy. Je dobré, když je sníh dostatečně zmrzlý a tvrdý, protože drží tvar. Vezmeme pruh čtvrtky, jeho konce slepíme k sobě, aby vznikl kruh, tedy forma, do které nalijeme sádro. Chvilku počkáme, než sádra ztverdne.

ZDRAVOTNÍ CVIČENÍ

„Medvídek“

Děti napodobují medvídky, stojí rozkročené v předklonu, ruce drží kotníky, mají propnutá kolena.

„Já jsem malý medvídek, *(ve stoji rozkročeném udělají osm kroků)*

šikovní jsem, to bych řek,

když se chytnu za paty, *(otáčení kolem své osy)*

umím dělat obraty.

Kotouly a kotrmelce, *(leh na záda, ruce drží kotníky)*

žádnému se věřit nechce, *(kolébka v lehu vzadu)*

ale je to známá věc,

že jsem umělec!“ *(výskok do stoje)*

Pohybová hra: „Liška a zajíc“

Děti sedí, nebo venku stojí v kruhu a jsou lišky. Učitelka určí zajíce, který chodí kolem kruhu. Vybere lišku, sáhne jí na rameno, ona ho začne chytat. Zajíc se může zachránit tím, že usedne na volné místo po lišce. Hru opakujeme do vystřídání všech dětí.

Pohybová hra: „Na ježka.“

„Tiše, tiše ježek spí,

ať ho nikdo nevzbudí,

já mám doma ovci,

mohu tleskat, jak chci.

Já mám doma berana,

mohu dupat nohama.“

Pohybová hra: „Na kouzelníka“

Učitelka má v ruce kouzelnou hůlku a čaruje:

„Čáry, máry, fuk, ať jsou z vás medvědi, srnky...“

Děti napodobují pohyb daných zvířat, mohou přidat i zvuky.

Pohybová hra: „Na jezevce“

Na zahradě natáhneme lano mezi dva stromy ve výšce asi 40 cm. Tím vytvoříme jezevčí noru. Malí jezevci chodí po lese a hledají potravu. Když se začne blížit nebezpečí (například vlk), učitelka zabouchá na bubínek a děti se běží schovat do své nory. Natažené lano musí podlézt, nebo přeskociť.

JÓGOVÉ CVIČENÍ:

Sova

Děti se posadí do sedu na patách. Zhluboka se nadechnou a při výdechu napodobují hlas sovy, mohou přitom lehce poklepávat dlaní na hrudník.

Srnka

Děti se položí na břicho, opřou se o lokty a položí bradu do dlaní. Pomalu skrčují střídavě pravou a levou nohu do zanožení.

Relaxace: „Jaké sny mají zimní spáči?“

Učitelka pustí relaxační hudbu a začaruje děti na medvědy, kteří spí zimním spánkem. Medvídkům se zdá krásný červený sen, všude kolem sebe vidí červené jahůdky, oranžové pomeranče a mandarinky. Přichází žlutý sen, na medvídky svítí žluté sluníčko a lechtá je svými paprsky do tváře. Potom se jim zdá zelený sen, leží na měkoučkém mechu a volně dýchají. Přiletí skřivan a zpívá: „Pomaloučku a polehoučku přichází jaro, svítí žluté sluníčko, posílá vám oranžové pusinky a červená srdíčka.“ Medvědi se probouzejí ze zimního spánku, protahují se, zívají, mrkají očičkama. Na konec si všichni vypráví, co se může zdát medvídkovi, nebo našemu ježkovi.

VÝTVARNÉ ČINNOSTI

Divoké zvíře

Pomůcky: kousky látek, kožešin, čtvrtky, tuš, lepidlo, pastelky, voskovky.

Děti si vyberou kožešinu, mohou se s ní hladit, šimrat, nebo se proměnit v nějaké

divoké zvíře. Zkouší napodobit jeho pohyb, zvuky, cenit zuby, vystrkovat drápy. Učitelka pustí hudbu, děti se pohybují, po vypnutí následují pokyny: zvíře hladí kamaráda, spí, válí sudy...

Potom následuje výtvarné tvoření. Děti si nalepí látku, nebo kožešinu na čtvrtku, přemýšlí, jaké zvíře jim to připomíná a dokreslí voskovkou, nebo tuší hlavu, končetiny, ocas.

Začarované zvířátko

Pomůcky: barva na textil, tričko z přírodního materiálu, keramická hlína, noviny, houbička, štětec.

Do trička dáme noviny. Rozmícháme hlínu s vodou, do hustoty jogurtu. Na triko nakreslíme zvířátko a kolem něho rámeček. Necháme uschnout. Vezmeme houpičku, barvy na textil a tupujeme přes hliněnou kresbu. Opět necháme uschnout. Přes papír triko přežehlíme a tím barvu zafixujeme.

BÁSNIČKY

Jelen (HENTSCHEL, 2005)

Jelen před svou laní,
hlavu k zemi sklání,
parožím ji chrání,
je to jeho paní.
Už dvanáctým rokem,
chodí spolu krokem.
Se svým dávným sokem
vyřídil to bokem

U krmelce (Ladislav Stehlík)

Hajný nese pytel sena
pro srnce a pro jelena.
Zajíc volá koroptvičku
„Pojďte, děti, na pšeničku!“
hajný kráčí ze sněhu
a zvířátka k obědu.

Divoké prase (HENTSCHEL, 2005)

Prasečí táta kňour i máma prasnice
pod stromem hledají lahodné bukvice.
V zemi se rypáčkem moc rádi vrtají,
když najdou žaludy, blahem si chrochtají.
To jejich selátka radši mlíčko sají
a ještě raději na schovku“si hrají.

Zima v lese (Marie Tetourová)

Letos zima přijde zkrátka
děti myslí na zvířátka.
Nebojí se metelice,
nesou mrkev pro zajíce.
Ptáčkům zní do hrnku,
trochu sena pro srnku.

6.3 TÉMA: Přiskákal k nám vrabeček

Charakteristika: Ježek Bodlinka seznámí děti se způsobem života ptáků. Dovědí se, jak pečovat o ptáky v zimě.

Očekávané výstupy

- umět poznat některé druhy ptáků.
- vědět, čím se ptáci živí a kde v přírodě hledají potravu.
- umět poslouchat zpěv ptáků.

Motivace: (STRAKATÁ, 2009, upraveno)

Ježkovi se zdál sen o vrabečkovi, který chtěl zpívat, ale ztratil hlas. Létal sem a tam, až potkal tmavomodrý mrak, ten se ho ptal, co se mu přihodilo. Vrabec mu slabým hláskem odpověděl, že když ráno vyletěl z postýlky a chtěl zpívat, tak jenom skřehotal. Mráček mu vysvětlil, že zná léčivý pramen. Voda z něho je léčivá a dokáže léčit nemocné hlasivky. Vrabeček se za ním vydal do lázní, tam se napil léčivé vody, napil se ještě podruhé, potřetí a najednou začal opět zpívat. Poděkoval mráčkovi a letěl se podívat do školky ke krmítku.

Ptáček volá (Archiv MŠ)

Ptáček volá: „Vítku, Lidko,
sypte drobky na krmítko.
Čím víc dáte zrníček,
tím víc bude písniček!
Kdo se o mne nepostará,
bez písniček bude zjara.“

Didaktická hra: „Ptáci u krmítka“

Učitelka se ptá dětí, jaký ptáček mohl volat na děti. Ukazuje dětem obrázky ptáků (vrabec, sýkora, hýl, kos, zvonek...) a vypráví, co ptáci jedí, kde bydlí, který má nejbarevnější peří, který léčí stromy, jaká si staví hnízda, jaká mají vajíčka, atp.

Didaktická hra: „Kde jste ptáčci v zimě?“

Učitelka poschovává ve třídě, nebo venku obrázky různých ptáků. Děti je hledají, každého pojmenují, a když učitelka zavolá: „Je zima, kde jste ptáčci?“ Musí ptáky roztřídit. Ke krmítku letí ptáčci, kteří přezimují a do Afriky letí stěhovaví ptáci (vlaštovka, špaček, kukačka, čáp, ...).

Didaktická hra: „Písmenko nás probudí.“

Děti představují vrabečky, spinkají v dutém stromě. Učitelka je zimní víla a říká různá jména ptáků, nebo lesních zvířat. Když děti uslyší slovo, které začíná na V, tak se probudí a létají, nebo běhají. Když učitelka řekne: „Dost a spát!“ Děti – vrabečci spí.

PRAKTICKÉ ČINNOSTI

Ptačí salám

Pomůcky: pánvička, miska, vařečka, nůžky, kelímek od jogurtu, pokrmový tuk, různé oříšky, ptačí zob, ovesné vločky, vařená zelenina, rýže, chlebové drobky, strouhaný sýr.

1. Smícháme všechny ingredience a v pánvi rozpustíme tuk.
2. Rozpuštěný tuk nalejeme do misky a zamícháme.
3. Směs nalejeme do kelímku od jogurtu a zapíchneme větvičku a necháme ztuhnout.
4. Když je salám tuhý, tak ho vyndáme z kelímku, oválíme ho v ptačím zobu, navážeme provázek a je hotovo.

Krmítko ze šišky

Pomůcky: Velká jedlová šiška, provázek, ptačí salám,

Vezmeme šišku a do otvorů mezi šupiny nandáme ptačí salám a nahoře připevníme provázek.

Kokosový zvon

Pomůcky: Polovina kokosu, provázek, ptačí salám

Vezmeme polovinu kokosového ořechu a připevníme provázek, a potom naplníme ptačím salámem.

POZOROVÁNÍ A EXPERIMENTOVÁNÍ

Co vás napadne, když se řekne pták?

Ptáky pozorujeme potichu z okna třídy, jak, kdy a jací ptáci přilétají ke krmítku. Můžeme použít dalekohled. Přemýšlíme, k čemu ptáci potřebují zobák, křídla, peří. Proč snáší vejce, jaká si staví hnízda, jak a proč cestují.

Peří, pírka a peříčka

Budeme sbírat různá pírka, budeme zkoumat, kterým ptákům patří. Vystavíme si je ve třídě, budeme je pozorovat lupou, zkusíme je namočit do vody – voda po něm stéká. Dříve se pírkiem psalo, také to vyzkoušíme.

Zkoumání vajíčka

Největší je pštrosí a nejmenší je kolibříkovo vejce. Vajíčka ptáků mají různá zbarvení, aby nebylo v přírodě moc vidět. Když je vejce oplodněno, žije v něm zárodek asi 3 týdny, potom se vylíhne ptáček. Rozbijeme na tmavém talířku slepičí vajíčko. Skořápka je tvrdá, ale propouští kyslík, aby mládě mohlo dýchat. Žloutek slouží jako potrava a bílek je jako měkká postýlka. Malá červená tečka je buňka, z které by se vyvinul zárodek, kdyby bylo vajíčko oplodněno.

Pokus s vejcem

Pomůcky: Sklenice s víkem, vařené vajíčko, ocet.

Budeme pozorovat, zdali se skořápka vajíčka rozpustí. Do sklenice nalijeme $\frac{3}{4}$ l octa. Potom vložíme vajíčko, nebo jenom skořápky a sklenici uzavřeme víkem. Necháme ji dva dny stát na místě a pozorujeme vajíčko. Skořápka obsahuje uhličitán vápenatý a ten se v kyselinách (v octu) rozpouští. V druhé sklenici máme vajíčko ponořené jen ve vodě, s tím se nic nestane.

ZDRAVOTNÍ CVIČENÍ

Vrabc

Čimčarara čim, čim, čim *(Poskoky snožmo na místě a pohyb křídel)*

že je zima, to já vím!

Moje šaty z peříčka *(stoj, paže vzpaží a pomalu obloukem do připázení, prsty hmitají)*
profoukala zimička.

Čimčarara, čim, čim, čim, *(Poskoky snožmo z místa a křídélka)*

hodné děti poprosím.

Schovávejte drobečky *(Skokem do dřepu a prstíky ťukají do země)*
pro ubohé vrabečky.

Kos

Skok a skok a žádný krok *(Poskoky snožmo)*

Kos tak skáče celý rok.

Po žížale pokukuje,

zobákem ji vytahuje. *(Skok do výšky a vzpažit)*

Pohybová hra: „Na zimu“

Jedno dítě je zima a stojí na jednom konci zahrady. Na druhém konci zahrady stojí děti – ptáčkové. Zima na ně volá:

Kam se schováš, ptáčku malý,

když já přijdu do zahrady?

Ptáčci odpoví a běží na protější stranu:

Schovám se do hnízdečka

u maminky do teplíčka.

Zima běží proti ptáčkům a chytá je. Chycené dítě se stává také zimou.

Vrabčí honička

Kočka honí vrabečky, kteří skáčou snožmo. Dotkne-li se vrabce, musí zůstat stát a vysvobodit ho může vrabec kamarád, který ho chytne za ruce a točí se spolu dokola. Na točící se vrabečky kočka nesmí.

Relaxace

Položte se na zem, zavřete oči a klidně dýchejte. Dnes se proměníte v ptáčky. Představte si, že se vám ručičky proměňují v křídélka a šatičky v barevná peříčka. Jste lehoučcí a můžete letět. Vítr vám pomůže, roztáhněte křídla, zamávejte a už letíte. Ze stromu na strom, do krmítka i na náš smrk u školky. Vítr kolem vás hvízdá, sluníčko se směje a vy si létáte a odpočíváte. Je vám dobře a je to krásné. Hezky jste si zalétali a pomalu se vrátíme zpátky na zem. Proměníte se zase v naše holčičky a kluky. Pomaloučku otevřete oči.

VÝTVARNÉ ČINNOSTI

Ptáčci semenáči

Děti si nakreslí ptáka (nebo dostanou předkresleného), vystříhnou si ho, natřou lepidlem a posypou ptáčím zobem. Z barevného papíru mu dolepí zobák, nohy a oko. Potom vezmou temperu a na balicí papír namalují strom, nebo krmítko a každý svého ptáčka přilepí na větev.

Havrani

Pomůcky: Polystyrenové koule, dřevěné korálky, akrylové barvy, plyšový drátek, peříčka, žlutý přírodní papír, plody mochně, kolečka kukuřice, dýňová semínka.

Polystyrenovou kouli napícheme na špejli a pomalujeme ji černou barvou. Dřevěné korálky natřeme bílou barvou. Ze žlutého papíru vystříhneme zobák a nalepíme ho i s očima. Uděláme do koule malé dírky a zasuneme křídla a nožičky. Na zadní stranu přilepíme peříčka a závěsnou niť, na kterou zavěsíme přírodniny.

BÁSNIČKY

Kos (HENTSCHEL, 2005)

„Kose, kose, černý ptáku
copak sháníš do zobáku?“
„Žížaly mám nejradši,
třešně taky postačí,
abych neměl hlad.
Máš je taky rád?“

Vrabec (Archiv MŠ)

Huboval vrabčák na zimu,
že nemá peřinu,
studí mně nohy, zebe mně nos,
protože i v zimě skáču bos.

Sýkora koňadra (Archiv MŠ)

Sýkorky jsou kamarádky,
nelétají tam a zpátky.
Jiní ptáci táhnou na jih,
ani nepočkají na sních.
Sýkorky jsou s námi tady,
i když v zimě trpí hladu.
Proto sypte drobečky
pro ty věrné tvorečky.

Zimní hosté (Archiv MŠ)

Vrabci, zvonci, sýkorky
přilétli k **nám** na dvorky.
Přiletěli z hájů, luk,
na okénko ťuky, ťuk!

7 Integrovaný Blok: Jarní Putování Ježka Bodlinky

Náš ježek se probudil ze zimního spánku. Byl zesláblý a úplně přes zimu zapomněl, že byl ochočený a mohli jsme si ho pochovat. Ale protože už venku svítilo sluníčko a Mařenky tatínek postavil na zahradě domeček se zahrádkou, tak jsme Bodlinku přestěhovali do nového pelíšku.

7.1 TÉMA: Jarní čarování

Charakteristika:

Bodlinka seznámí děti s pěstováním rostlin, budou poznávat různé druhy semen, budou je zkoumat, sít a pečovat o ně.

Očekávané výstupy:

- znát semínka některých rostlin.
- znát základní postup pěstování rostlin ze semen.
- umět pojmenovat rostliny, které si děti vypěstují.
- znát základní zahradnické náčiní.

Motivace: „Jak krtek a skřivánek přivolali jaro“ (SLOUPOVÁ, 2011, upraveno)

Krtek byl zvědavý, jestli je venku ještě zima, a protože pod zemí ve svých chodbičkách nic neviděl, tak vylezl ven. Venku leží ještě sníh, no a zvířátka jsou také schovaná. Krtek se smutně rozhlížel po zahradě, když najednou přihopkal zajíc a ptá se: „Proč jsi tak smutný krtečku?“ „Vždyť se podívej, všude je samý sníh a kamarádi ještě spí zimním spánkem. Stýská se mi po ježkovi, mravencích a včelkách.“ „Zajíc krta pohladil a říká: „Znám jedno zaklínadlo, pojď, budeme spolu čarovat.“

Zimo, zimo, táhni pryč,
nebo na tě vezmu bič!
Až se vrátím nazpátek,
svléknu zimní kabátek.

No, ale ať čarovali jak chtěli, nic se nedělo, pořád byl všude bílý sníh. Letěl kolem skřivan, právě se vracel z teplých krajů. „Proč jste smutní?“ Ptal se kamarádů. A tak mu krtek se zajícem vyprávěli, jak čarovali, ale zimu nevyhnali. „Ale copak vy nevíte, že zimu může odehnat jenom sluníčko, které svými teplými paprsky začne hřát a sníh roztaje.“ Skřivan zamával křídýlky a letěl s písničkou poprosit sluníčko.

Hřej, sluníčko, hřej,
mraky roztrhej!
Usměj se konečně
teple a slunečně!
Hřej, sluníčko, hřej!

Sluníčko otevřelo oči a začalo hřát. Sníh tál a tál a najednou vystrkovaly hlavičky sněženky, bledule a první travička. Krtek se zajícem se radovali a volali na celou zahradu: „Hurá, jaro je tady!“ Začaly se probouzet první jarní květinčky a zvířátka ze zimního spánku.

Didaktická hra: „Jak vyroste ze semínka rostlina“

Rozložíme na zem části rostlin (nejlépe živou rostlinu s kořeny, např. pampelišku) Děti pojmenovávají části rostliny (kořen, stonek, listy, květ, semena). Části rostliny můžeme přirovnávat k lidskému tělu. Ptáme se dětí, zdali rostlina dýchá, pije, nebo jestli

se rozmnožuje jako lidé a zvířata.

Didaktická hra: „Na zahradníka“

Děti si z košíku vytáhnou kartičku s jarní květinou, nikomu ji nesmí ukázat. Určíme zahradníka, který stojí uprostřed kruhu a říká: „Včera jsem byl na zahrádce a zasadil jsem sněženky.“ Děti, které mají sněženky, běží k zahradníkovi a křičí „sněženka!“. Hru opakujeme a jmenujeme různé druhy květin.

PRAKTICKÉ ČINNOSTI

Setí slunečnic do květináčů

Pomůcky: Květináče, hlína, zemina, semena, lopatky, konvičky na zalévání.

Nejprve děti nandají zeminu do květníků, do hlíny udělají 2 cm hlubokou díru. Zasadí semínko a zasypou ho zeminou. Ještě si do květináče zapíchnou předem vyrobenou jmenovku. Nakonec vezmou kropáčky a semínko zalijí. Vysvětlíme dětem, že každé semínko potřebuje vodu, světlo a teplo. Proto dáme květináče na okno ve třídě a budeme je pravidelně zalévat.

Klíčení fazole

Pomůcky: Různé druhy fazolí, sklenice, piják, kropáček.

Do sklenice vsuneme piják a zastříhneme ho. Na dno dáme trochu vaty. Mezi piják a sklo položíme několik fazolí. Potom zalejeme a dáme sklenici s fazolkami na okno. Pozorujeme, jak fazole klíčí. Nejprve nabobtná, praskne slupka a objeví se malý kořínek. Potom začne růst klíček, který roste nahoru a stává se z něho stonek. Přibývají kořeny a na stonku se objevují listy.

Řeřichové hlavy

Pomůcky: Skořápky od vajíček, vata, nebo zemina, semena řeřichy, kropáč, tempery.

Děti si namalují na skořápku od vajíčka oči, nos pusinku, uši. Potom na dno skořápky dají zeminu, nebo vatu. Zasejí semínka a zalijí. Po několika dnech vyrostou řeřicha, děti ji mohou stříhat a zdobit si chléb s máslem.

POZOROVÁNÍ A EXPERIMENTY

Život rostlin: Experiment se slunečním světlem

Pomůcky: 3 květináče, řeřicha, nebo fazole, zemina, kropáč s vodou.

Ukážeme dětem pokus s třemi fazolemi. Nejprve semena zasadíme, zalejeme a dáme je na okno, aby měly světlo. S dětmi zopakujeme, co rostliny potřebují k životu (vodu, slunce, hlínu). Asi po týdně nám rostliny vyrostou. První květináč odneseme do tmavé chodby, druhý dáme do rohu místnosti a třetí necháme na okně.

Každý den pozorujeme všechny tři květináče. Děti si mohou kreslit obrázky, jak rostliny rostou a také je můžeme fotografovat. Po několika dnech děti vidí, že rostliny v tmavé chodbě žloutnou a vadnou – nemají dostatek světla. Abychom rostlinu zachránili, tak ji přeneseme na okno.

Žíznivé květy

Pomůcky: Sedmikráska, nebo bledule, inkoust, skleničku, vodu.

„Všechny rostliny potřebují k životu... „vodu“ a my budeme pozorovat bledule, jak pijí. Do malé skleničky nalejeme trochu inkoustu a trošku vody. Do takto připraveného roztoku vložíme bleduli. Druhý den nás květinka překvapí, protože se její květ zbarví do modra. Víte, proč se tak stalo? No protože každá rostlina má tenké kanálky, které vedou od kořínků až do květů a těmi vzlíná voda. Bledule pila modrou vodu ze skleničky (tomu říkáme kapilární vzlínání).

ZDRAVOTNÍ CVIČENÍ

Jak roste květinka (Jóga)

Po celou dobu cvičení děti plynule dýchají.

1. Děti sedí v dřepu, hlavu mají skloněnou ke kolenům a ruce položí na zem (Semínko spinká v zemi)
2. Děti pomalu zvedají hlavu a ruce mají sepnuté nad hlavou. (Kytička roste)
3. Pomalu děti přechází do stoje spojitě. (Už je velká a má listy)
4. Děti pokrčí ruce v loktech a dlaně obrátí ke sluníčku (Květinka kvete)

Květina (Jóga)

Děti sedí zkřížmo na podložkách a mají rovná záda, ruce jsou podél těla. S nádechem obloukem vzpaží a sepnou ruce nad hlavou. Květinka se vytáhne ke sluníčku.

A začne foukat vítr a uklání se doprava a doleva, dopředu a dozadu. Kytička umí také tančit, děti krouží trupem. Na konec s výdechem obloukem připažíme. Celé cvičení opakujeme ještě dvakrát.

Pohybová hra: „Která jsi květina“

Děti sedí nebo stojí v kruhu, na zemi mají položené kartičky s květinami. Každé dítě si vybere jednu květinu, pojmenuje ji a vytleská slabiky. Po zopakování květin učitelka vybere jedno dítě a to chodí mezi ostatními a říká říkanku:

„Uvívíme věneček
ze všech našich kytíček.
Zapleteme do věnečku
kvítek, lístek i kytíčku.
Jaké jméno máš?
Pojď ty mezi nás!“

Při posledním verši se dotkne nějakého dítěte. To musí říct název rostliny a připojí se k dítěti, hra se opakuje. Nakonec děti vytvoří věneček.

Relaxace:

Děti představují semínka, položí se na podložku a zavřou oči. Učitelka pustí relaxační hudbu a obchází děti, každému dítěti položí na břicho jednu květinu. Pohladí ho plyšovým sluníčkem, tím semínko probudí. Semínka se začnou protahovat a zapouštět kořínky. Když jsou všechna semínka probuzená, tak pomaloučku stoupají, roste stonek. Potom upaží pravou ruku, zakrouží s ní a upaží i levou, opět zakrouží, vyrostly listy. Nakonec děti zakrouží hlavou, vzpaží a podívají se vzhůru, květina vykvetla. Celá třída se proměnila v kvetoucí louku. Učitelka jmenuje květiny a říká např.: „Všechny pampelišky zvednou pravou nohu...“ Po vystřídání všech kytíček se sluníčko rozloučí, protože je večer a kytíčky jdou spát, děti se položí na podložky a poslouchají relaxační hudbu.

VÝTVARNÉ ČINNOSTI:

Keř s barevnými květy

Pomůcky: Papírové talířky, houbička na nádobí, prstové barvy, drátěnky, tavná pistole, nůžky.

Děti dostanou papírové tácky, vyberou si barvu a houbičkou ji nanášejí na papír.

Po zaschnutí okraje talíře nastříhneme do tvaru lístků a trochu je zohýbáme. Doprostřed květů nalepíme drátěnku.

Hotové květy vezmeme do zahrady, děti rozdělíme do skupin podle barev květů. Každá skupina ozdobí nějaký keř. Na závěr děti představí svůj keř s kouzelnými květy a poví své přání.

Lisování květin – herbář, výroba obrázků, nebo záložek

Pomůcky: knihy, savé papíry, nůžky, květiny.

1. Natrháme květiny, musí mít stonek, listy i květ. Netrháme vzácné květy.
2. Nejprve do knihy vložíme savý papír.
3. Na pravou půlku hezky rozprostřeme květinu.
4. překryjeme ji opět savým papírem a knihu zavřeme.
5. Tuto knihu ještě zatěžkáme dalšími knihami a necháme 4 týdny zavřenou.

Z takto vylisovaných květin si můžeme vytvořit herbář, nebo záložky do knih.

BÁSNIČKY

Jarní křídlo (Jiří Žáček)

Zimo, zimo, táhni pryč
nebo na tě vezmu bič.
Odtáhnu tě za pačesy,
za ty hory, za ty lesy.
Až se vrátím nazpátek,
svleču zimní kabátek.

Petrklíč (Archiv MŠ)

Přišlo jaro, zaťukalo,
že je zima pryč,
zlatým klíčem odemyká
Petr – petr – petrklíč.

Sněženky (Archiv MŠ)

Jsem statečná květinka,
jmenuji se sněženka.
Volám sestry kytičky,
vystřete své hlavičky!

Sedmikráska (Archiv MŠ)

Řekni, prozrad', sedmikrásko,
svých sedm krás máš,
do školy jsi nechodila,
jak je spočítáš?

7.2 TÉMA: Ježek Bodlinka na návštěvě u vodníka Česílka

Charakteristika

Děti se seznámí s vodou, která je vzácná, někdy i drahá. Zahrají si na řeku, na déšť, promění se v rybu, nebo žábu.

Očekávané výstupy

- dítě chápe koloběh vody v přírodě.
- umí správně pojmenovat živočichy žijící ve vodě.
- zná vlastnosti vody.

Motivace: „Žába a pramínek“ (SLOUPOVÁ, 2011, upraveno)

Za školkou v lese u dračí skály seděla velká ropucha. Byla velmi nafoukaná, protože je největší žábou daleko široko. Poroučela celému jezírku, nikdo ji neměl rád.

Ráda sedávala u velké skály v lese, sluníčko na ni svítilo a ropucha si myslela, že svítí jen a jen pro ni. Ale večer začalo pršet. Z nebe padaly kapky jako tenisové míčky. Najednou se kolem žáby začala hromadit voda. Malé vlnky s ní pohupovaly sem a tam, až ji něco nadzvedlo a unášelo ji to pryč. Byl to malý pramínek. Běžel s kopce dolů, voda přibývala a z pramínku se stával potok, až se žába dostala do řeky. U břehu počítal rybičky vodník Česílko. Jedním okem zahlédl naši ropušku, chytil ji do dlaní a odnesl ji zpátky do jezírka. Žabka mu poděkovala a od té doby nám tady každý večer hezky koncertuje.

Didaktická hra: „Kdo žije v rybníce?“

Učitelka schová po zahradě obrázky živočichů žijících ve vodě (pstruh, žába, žralok, mušle, atp.)

Každé dítě si najde jeden obrázek a příběhne s ním ke stolku. Potom děti živočicha pojmenují a určí, zda žije v rybníce, v řece, nebo v moři.

Děti rozdělíme do třech skupin, každá skupina má za úkol vytvořit rybník, řeku a moře. Na závěr si každé dítě vybere jeden obrázek a najde mu svůj domeček.

Didaktická hra: „Lovení rybiček“

Pomůcky: Vystříhané ryby (kapr, okoun, sumec, štika...), mají kroužek, rybářské pruty které jsou z vrby a mají háček.

Učitelka umístí ryby do jezírka k vodníkovi Česílkovi. Děti dostanou do ruky pruty a loví ryby. Nesmí je brát rukama a nesmí šlapat do jezírka. Ulovené ryby nosí do kádě a pojmenovávají je.

Didaktická hra: „Koloběh vody“

Hluboko v lese se narodila kapička Evička (plyšová kapka). Běžela po hladkých kamínkách rovnou do potůčku. Ale voda přibývala a z potůčku se stala řeka. Kapička si našla spoustu nových kamarádek a dostala se až do moře. Tam je začalo zahřívat sluníčko a kapičky stoupaly v podobě páry na oblohu. Spojily se v jeden velký mrak, jenže začal foukat vítr a odnesl kapičky až nad naši školku. Tady se mráček roztrhl a prší.

Celý koloběh vody zahrají děti jako pohádku. Každé dítě představuje kapku vody. Učitelka chodí mezi dětmi, koho se dotkne, ten se k ní přidá a vzniká potůček, řeka a moře. Děti se houpou jako vlnky v moři, napodobují ryby. Když sluníčko kapičky zahřeje, tak se promění v páru a děti – kapičky stoupají z dřepu na špičky. Na obloze se promění v mrak, udělají kruh a tulí se k sobě. Paní učitelka zafouká na děti jako vítr a z mráčku začne pršet a kapka je opět na zemi.

PRAKTICKÉ ČINNOSTI

Jak vyčistit vodu

Pomůcky: dvě skleněné nádoby, lžice, dva trychtýře, písek, hlína, kamínky, filtrační papír.

Na každou sklenici dáme trychtýř. Z filtračního papíru vytvoříme kužel a vložíme ho do jednoho trychtýře. Přisypeme vypraný písek. Do druhého trychtýře vložíme vyčištěné kamínky. Potom rozmícháme trochu hlíny s vodou a nalejeme do trychtýře s kamínky. Výsledek: voda je zakalená a nečistá. Potom ještě nalejeme vodu do trychtýře s filtrem. Tady můžeme vidět, že voda je čistá. Děti upozorníme, že voda není pitná.

Vodní mlýnek

Pomůcky: kelímek od jogurtu, korkovou zátku, špejli, pilku, nůž, lepidlo.

1. Vezmeme korkový špunt a na každé straně do něho uděláme díru. Přelomíme špejli na polovinu a namočíme do lepidla a zasuneme z každé strany do zátky.
2. Vezmeme kelímek, odstraníme dno a rozřízneme na čtyři stejné díly.
3. Do špuntu zasadíme díly od kelímku a zalepíme.
4. Hotový mlýnek doneseme k potoku, zatlučeme nad vodu dvě vidlice a mlýnek

na ně položíme. Pozorujeme, jak se točí.
Dětem vysvětlíme, že takto se může vyrábět elektrický proud.

POZOROVÁNÍ A EXPERIMENTOVÁNÍ

Vodní kapky

Pomůcky: Hrneček s vodou, brčko.

Vezmeme brčko a ponoříme ho do hrnečku s vodou. Horní okraj brčka utěsníme prstem a za stálého držení vyndáme z hrnečku, voda zůstává v brčku. Když prst zvedneme, tak voda padá na zem. Děti zkoumají velikost, tvar, ale také jak se voda chová při dopadu na různé povrchy.

Pozorování vodních živočichů

Pomůcky: cedník, sklenice, lupy, mikroskop.

Abychom zjistili, kdo bydlí v jezírku u Vodníka Česílka, vydáme se na lov. Vezmeme cedník a chvíli s ním pátráme pod vodou. Obsah vyklopíme do misky a pozorujeme lupou kolik mají nohou, barvu, velikost a pomocí určovacího klíče zjistíme název. Jmenujeme další vodní živočichy (potápník, pijavka, pulec, šídlo, rak, vodoměrka, znakoplavka...).

Pozorování pulců

Vezmeme kyblík, cedník a vyrazíme chytat pulce. Ve školce ho dáme do akvária s čistou převařenou vodou. Do sklenice sypeme krmení pro akvarijní rybky. Děti pozorují vývoj pulce: Vajíčko, pulec s ocáskem, narostou zadní nohy, přední nohy, ztrácí se ocásek, ale to už musí být zvířátko v přírodě, protože žabička žije na souši, patří mezi obojživelníky.

ZDRAVOTNÍ CVIČENÍ

Rybka

Plave rybka v rybníce *(Děti běhají v předklonu, napodobují plavání)*
penízků má tisíce.

Dívá se, jak slunce svítí,
zachce se jí za ním jítí.

Vyskočila do vzduchu, *(Výskok)*
šups, a už je na suchu! *(Leh vzadu, připažit)*

Volá rybka: „Lidičky, *(Úklony trupu vlevo a vpravo)*

dejte trochu vodičky!

Mrská sebou vlevo, vpravo,

na suchu jí není zdrávo.

Mrská sebou napřed, nazad, *(Střídavě leh vzadu a sed do předklonu)*

jako když chce chybu smazat.

Nakonec té nehody, *(Leh vzadu, přednožit, hmity nohama)*

spadla zase do vody. *(Skok do stoje)*

Pohybová hra: „Na čápa a žáby“

Pomůcky: obruč, švihadla

Na zahradě vytvoříme domeček pro žáby pomocí obručí a švihadel. Určíme čápa, ten při chůzi zvedá vysoko nohy a rukama napodobuje klapání zobákem. Říká říkánku a žáby skáčou v prostoru. Čáp chytá žáby, které se mohou schovat v domečku. Chycená žába se stává čápem.

„Kráčí čáp, velký pán,

hlad má jako čapí král.

Uteč, uteč, žabko milá,

velká škoda by tě byla.“

Relaxace:

„Lehněte si na zem a zavřete oči. Dnes se proměníme v malého kapříka, který plave v rybníce. Představte si, že se vaše ruce proměnily v ploutvičky, vaše tělo pokrývají šupiny. Každý z vás se stal malým kapříkem, candátem, nebo štikou. Voda je teplá a přes hladinu pronikají sluneční paprsky. Vlnky vás houpají nahoru a dolů, je vám nádherně. Malý kapřík vplul do své skrýše pod starou vrbou. Tam rád odpočívá. Jako on, klidně dýchejte, nádech a výdech. Sluníčko vás šimrá svými paprsky po nohách, po rukách, po bříšku a po tvářích. Výborně jste si odpočinuli, tak se pomaloučku vrátíme z rybníka do naší školky. Z ploutviček jsou ruce a nohy, zkuste, jestli umíte mluvit a pomalou otevřete oči.

VÝTVARNÉ ČINNOSTI

Moře

Pomůcky: čtvrtka, akvarelové barvy, voskovky, lepidlo, písek, krupice, bílý ubrousek, barevné papíry, štětec.

Na velkou čtvrtku nakreslíme voskovkami různé ryby, vodní živočichy a rostliny. Potom vezmeme akvarelové barvy a začneme malovat moře, mícháme různé barvy od modré, zelené až po fialovou. Natrháme proužky ubrousku a tvarujeme vlny a mořské proudy. Na spodní okraj dáme trochu lepidla a posypeme pískem a krupicí. Celé mořské dno nabarvíme hnědě, béžově až zlatě. Nakonec vytvoříme z barevného papíru, nebo kartonu ryby a přilepíme je na moře.

Lod', nebo parník

Pomůcky: Papírové krabičky různých velikostí, tácky, kelímky, zátky, víčka od lahví, tempery, černá fixa, lepidlo.

Děti si vybírají z různého materiálu a zkusí si postavit svou loď. Mohou ji pojmenovat, říct co poveze a kam popluje. Potom si vyberou barvy, krabičky natřou a po zaschnutí je slepí. Dokreslí různé ozdoby a fixem okna.

Na závěr odneseme hotové výrobky na zahradu a z modré látky vytvoříme řeky, moře a položíme lodě. Z kamenů a prkýnek postavíme přístav.

BÁSNIČKY

Čáp (Archiv MŠ)

Klapy, klapy, klap,

takhle chodí čáp.

Dlouhý zobák, dlouhé nohy,

k létání má také vlohly.

Vidí všechno z daleka,

ničeho se neleká.

Žába (Archiv MŠ)

Žába skáče po blátě,

koupíme jí na gatě.

Na jaký, na jaký?

Na zelený strakatý.

Žabí vajíčka (Archiv MŠ)

V rybníce je vajíčko,
na něj svítí sluníčko.
Pak z něj bude puleček,
co má malý ocásek.
Ocásek se mu zkrátí,
zadeček zakulatí.
Narostou mu nožičky
a nakonec ručičky.
Potom rychle z vody ven,
vždyť je dneska krásný den.
Už to není puleček,
ale malý žabáček.
Žabky před ním utíkají,
kampak se jen schovávají?

Řeka, potok, rybník (Marie Čermáková)

Dobré ráno, dobrý den,
s čímžpak si dnes zahrajem?
Nebudem si dneska hrát,
budeme si povídat.
Řeka, potok, rybníček,
kdo tam žije, vodníček?
Ne, ne děti, chybička,
štika, kapr, bělička.
Za rybníkem na hrázi,
čáp se pyšně prochází.
Tak se usad' na židličku,
vše se dozvíš za chvíličku.

7.3 TÉMA: Na návštěvě u motýla Emanuela

Charakteristika

Housenka Týna dětem a ježkovi Bodlinkovi poví, jak se z ní stane krásný motýl, čím se živí a jaké má kamarády motýlky.

Očekávané výstupy

- znát proces vývoje motýla
- znát některé druhy motýlů a housenek
- vědět, čím se živí motýli
- znát barvy a jejich odstíny

Motivace: Příroda čaruje (časopis *Dráček*, září 2013, upraveno)

„Ahoj, jmenuji se Týna a jsem housenka. Pořád jenom jím a jím, jednou za čas se svléknu a obléknu kabátek za větší. Takhle to my housenky děláme, protože nám to nařídila příroda A přírodu musíme poslouchat, tak jako vy posloucháte svoji maminku.

Někdy je mi líto, že kolem mě běhají děti, zvířátka, ptáčci a já jen smutně koukám. Moje tělo je těžší a těžší, už se nemůžu ani hýbat. Najednou mě mocná čarodějka začíná omotávat a proměňovat v kuklu. V mém novém pokojíčku je mi dobře, mám tady teplo, uklizeno a pořád se mi chce spát.

Pozor, pozor, děti! Co se to se mnou děje? Tvrdý obal začíná prskat, otvírají se vrátka a já mohu vylézt ven. Jů, už nejsem tlustá housenka, ale je ze mne krásný motýl.“

Didaktická hra: „Od vajíčka k motýlovi.“

Mezi děti přiletí plyšový motýl, ukazuje dětem obrázky a vysvětluje jim, jak přišel na svět. Nejdřív motýlí maminka naklade vajíčka na listy rostlin. Z vajíček se vylíhnou housenky. Taková housenka musí hodně papat, aby rychle rostla. Když je jí kůže malá, tak ji svlékne. To udělá pětkrát, a pak se začne zakuklovat. Kukla je hodně tvrdá. Housenka v ní spinká několik týdnů. Potom kukla praskne a vyleze dospělý motýl. Musí chvíli počkat na listu, než mu rozloží a uschnou křídla, potom může začít létat.

Didaktická hra: „Co housenky jedí.“

Děti hádají a vybírají z hrnce, čím by se mohly housenky živit. Jsou to většinou listy ze stromů, bylin, nebo zelí, kapusta. Učitelka dětem ukáže obrázky motýlů. Děti hádají, kde může motýl bydlet, jak se jmenuje, jakou má barvu a jestli létá ve dne, nebo v noci (babočka kopřivová, babočka bodláková, bělásek ovocný, bělásek zelný...).

Rozdělíme děti do několika skupin, každá skupina dostane obrázek listu a děti po zahradě hledají stejné listy. Obměna hry: Každá skupina dostane jednoho motýla. Děti musí najít na zahradě rozstříhané části a motýla složit a pojmenovat.

PRAKTICKÉ ČINNOSTI

Co mají motýli rádi

Děti rozdělíme do několika skupin, každé dítě dostane brčko (sosák). Rozmístíme po zahradě čtyři lahve s džusem, každý má jinou příchut' ovoce. Děti – motýlci létají po zahradě a sají dlouhým sosákem nektar z květů (ochutnávají ovocné džusy brčkem). Na závěr děti dostanou obrázky ovoce a přiřadí je k jednotlivým džusům.

Housenka

Pomůcky: Polystyrénová koule, lepidlo, silonová ponožka, nebo barevná ponožka, provázek, knoflíky, stuhy, vata, nebo hobliny na vycpání těla.

Dětem připomeneme, že jsou různé druhy housenek a z těch se líhnou různé druhy motýlů. Rozdáme skupinkám dětí ponožky a polystyrenové koule. Děti mají za úkol z daného materiálu vytvořit housenku a vyzdobit ji dle své fantazie. Na závěr vymyslí své housence jméno a představí ji ostatním.

POZOROVÁNÍ A EXPERIMENTOVÁNÍ

Od housenky k motýlovi

Pomůcky: plastická krabice, větvičky, ubrousek, listy, na kterých housenky najdeme, rozprašovač, housenky.

Vezmeme krabici, dáme do ní ubrousek, větvičky, čerstvé listy a navlhčíme rozprašovačem. Na listy položíme housenky a krabici uzavřeme víkem (víko krabice má prořízlý otvor, který je přelepený gázou, aby mohly housenky dýchat).

Domeček umístíme na zahradě pod smrkem, aby nebylo housenkám horko. Každý den je pozorujeme a krmíme. Každý druh housenek má svoji vlastní rostlinu, jejímiž listy se živí. Můžeme je pozorovat lupou, ale pozor, mají křehké tělíčko. Každý den jim natrháme čerstvé listy a ubrousek rozprašovačem pokropíme. Housenka roste, kůže je jí těsná a několikrát se za svůj život svlékne. Když už je housenka dospělá, tak se zakuklí na větvičce, nebo na stěně krabice. Nesmíme ji rušit a čekáme, až se z kukly vylíhne motýl.

ZDRAVOTNÍ CVIČENÍ

Motýl

Letí motýl v širý svět,

(Běh, paže v upažení, napodobují křídla motýla)

vybírá si krásný květ.

(Stoj rozkročný, úklony trupu se vzpažením)

Květ pak lehce stvolem kývá,

(Děti napodobují volání)

návštěvníků mnoho mívá

(Leh na zádech)

Večer volá: „Motýlku,

máš ustlanou postýlku!“

Pohybová hra: „Kdo je kukla.“

Děti sedí na zemi. Jedno dítě jde za strom – stává se motýlem. Učitelka promíchá děti a vybere jedno, to si sedne na paty a přikryje ho prostěradlem (stane se motýlí kuklou). Děti zavolají na motýlka a ten určuje, kdo je kukla.

Pohybová hra: „Na barevné motýly.“

Děti – motýlci sedí na kytíčkách (tři barvy květů). Učitelka určí kosa, ten nemá žádnou květinu. Kos vyvolává barvy, motýlci, kteří sedí na květině dané barvy si vymění místa. Kos se snaží usednout na nějakou květinu, na koho kytička nezbyde, ten se stává kosem. Může také zavolat – louka, pak se vymění všichni motýli.

Relaxace: Proměny

Vytvoříme šest stanovišť a přidáme obrázek. Vajíčko – housenka – zakuklení – ztuhnutí – vylíhnutí – let. Učitelka začaruje všechny děti ve vajíčka. Děti leží na zemi a co nejvíc se sbalí do klubíčka. Najednou se začnou měnit v housenku, pomalu se rozbálí, natáhnou se, dají ruce k tělu a plazí se. Pozor, housenka se musí zakuklit, doplazí se k šátkům, jeden si vybere a omotá se s ním. Nyní musíte všichni ztuhnout, zavřete oči, zacpěte si uši a nehýbejte se. Pomalu otevřete oči, protáhněte se, nádech a výdech. Vezměte si barevné šátky, začněte mávat křídly a zkuste létat.

VÝTVARNÉ ČINNOSTI

Motýlci z buráků

Pomůcky: buráky, čtvrtka, lepidlo, akrylové barvy

Namalujeme buráky základní barvou. Potom nakreslíme křídla, vybarvíme, vystříhneme a nalepíme na burák. Domalujeme oči, pusinku a dolepíme tykadla. Podobně můžeme vytvořit berušku, hada, nebo ještěrku.

Papíroví motýli

Pomůcky: ruličky od toaletního papíru, čtvrtky, barevné křídly, lepidlo, natrhané květiny, žinilkový drátek, nůžky.

Ruličku nabarvíme křídou. Čtvrtku přehneme napůl, nakreslíme polovinu křídel a vystříhneme. Vezmeme křídly a namalujeme křídla, můžeme je také ozdobit květinami. Na křídla nalepíme žinilkové drátky jako tělo a přilepíme tykadla. Hotového motýla připevníme na ruličku. Můžeme protáhnout provázek a motýlky zavěsit na strom.

Motýli z kapesníčků a kolíků

Pomůcky: Kolíky na prádlo, papírové kapesníčky, tempery, žinilkové drátky.

Tělo motýla vytvoříme nařasením kapesníku a sepne ho kolíkem. Potom vezmeme barvy a natřeme na křídla, barvy se rozpíjí a vznikají barevné skvrny. Po zaschnutí doděláme tykadla a domalujeme oči a pusy. Motýlky připevníme na větev.

Keramické tvoření: Housenka

Z hlíny vyválíme plát, nakreslíme na něj list a vyřízneme. Z kuliček vytvoříme housenku a přilepíme ji na list.

BÁSNIČKY:

Motýlci (Archiv MŠ)

Nejdřív letí bělásek,
za ním letěl žluťásek,
poslední byl modrásek.
Zavolala babočka
na přítele otakárka,
zdali na ni nepočká.
To vám bylo motýlků
za chvíličku, za chvíliku.

Babočka paví oko (HENTSCHEL, 2005)

Pročpak na mě nepočká
neposedná babočka?
Pořád létá tam a zpět
asi hledá sladší květ.
Jako všichni motýli
sedne na něj na chvíli,
potom zas o kousek dál,
co já se za ní naběhal.

7.4 TÉMA: Na návštěvě u Ferdý Mravence

Charakteristika:

Děti se doví, jak to chodí v mraveništi a vyzkouší si mravenčí povolání. Bodlinka děti seznámí s dalšími živočichy z říše hmyzu.

Očekávané výstupy:

- znát základní fakta o mravencích.
- umět pojmenovat některé druhy hmyzu.
- umět vyhledat jednoduché informace.
- umět pracovat s lupou a mikroskopem.

Motivace: Ruměnice pospolná (VRTIŠKOVÁ, 2012, upraveno)

Pod lískovým keřem plakaly dvě malé červené plošnice – ruměnice pospolné. Šel kolem skřítek Ostružinka, sklonil se k nim, pozdravil a zeptal se: „Proč pláčete?“ Ruměnice vzlykavým hlasem povídají: „Neposlechly jsme maminku. U našeho keře spal ježek, my jsme si hrály na schovávanou a lezly jsme mu na bodlinky. Najednou se ježek probudil a odnesl nás až sem k mraveništi. Stýská se nám a netrefíme domů.“ Zase se rozplakaly, utěšoval je mravenec, pavouk, saranče i slunéčko sedmítečné, ale nic nepomáhalo.

Skřítek Ostružinka se zamyslel, rozběhl se po pasece, po chvíli našel ježkovy stopy a ty ho dovedly k lískovému keři. Tady bydlí plošnice, je jich tady moře. Skřítek pozdravil a zeptal se, zdali jim nechybí dvě děti. Rodiče pokývali hlavou a Ostružinka pádil zpátky do lesa pro ztracené broučky. Mraveněci jim popřáli hezkou cestu, беруšky jim zamávaly svými puntíkatými křídélky a včelky je letěly vyprovodit.

Didaktická hra: „Mluvíme mravenčí řečí.“

Umí mravenci mluvit? Jak se domlouvají? Mravenci se poznávají podle vůně. Děti dostanou dva druhy voňavých váčků (vatové kuličky s citronovou a kávovou vůní), podle vůně se rozdělí na dvě skupiny. Každá skupina dostane provázky a musí najít cestičku do mraveniště (na zemi jsou položeny navoněné kuličky, které děti očichávají a podle vůně natahují provázky).

Didaktická hra: „Na mravence.“

Víte, jak se narodí nový mravenec? To je tak, mravenčí královně a mravenčímu králi narostou křídla a vyletí spolu na svatební let. Za letu se spáří a vrací se zpět do mraveniště. Mravenčí král umírá, protože svůj úkol splnil a královna naklade vajíčka.

Děti si zahrají na mraveniště. Učitelka určí role. Mravenčí královna snáší vajíčka (míčky). Chůvičky nosí vajíčka do komůrek (krabice). Mravenčí miminka leží na polštářcích. Nosiči dávají chůvičkám potravu pro miminka. Sběrači sbírají potravu a dávají je nosičům. Lovci chytají hmyz a dávají ho nosičům, ti s ním utíkají do spižírny. Stavitelé nosí kostky a staví hnízdo.

PRAKTICKÉ ČINNOSTI

Pastičky na brouky

Pomůcky: Miska, lopatka, 4 kameny, prkýnko, pastelky, čtvrtka, lupa, Kostičku sýra, kousek masa, kousek jablka.

Uděláme lopatkou do země díru a položíme do ní kelímek. Do kelímku dáme zbytky jídla, abychom přilákali hmyz. Nakonec uděláme nad kelímkem stříšku z prkýnka a budeme čekat, co se nám do pastičky chytí.

Nachytané brouky vložíme do pozorovacích nádob a pod zvětšovací sklem je pozorujeme. Děti hledají v atlasech stejné obrázky, porovnávají je, určují barvu, tvar, velikost a učitelka jim řekne název. Po výzkumu pustíme brouky zpátky na zahradu.

Pavučina dětských přání

Pomůcky: klubíčko provázku

Děti se posadí na trávu do kruhu. Posílají si klubíčko kolem dokola a každý řekne své jméno. Po vystřídání všech dětí, kutálíme klubíčko křížem krážem a každý vysloví své přání. Při kutálení provázku nesmíme zapomenout, že jedna ruka drží provázek a druhá pošle klubíčko dál.

Broučci z balónků:

Pomůcky: balónky, akrylové barvy, tapetové lepidlo, noviny, nůžky, žinilkové drátky.

Nafoukneme balónky a zavážeme. Natrháme noviny na proužky, namočíme je do lepidla a nalepíme na balónek. Takto polepíme celý balónek a necháme uschnout. Druhý den přilepíme hlavu a celého brouka pomalujeme, připevníme křídla, tykadla a nohy.

Pozorování a experimentování: Závody hlemýždů

Děti na zahradě najdou a opatrně posbírají hlemýždě a slimáky. Vyznačíme pro ně kruh a na jeho obvod položíme různé druhy potravy (Salát, ovoce, zeleninu, cibuli, atp.). Vypustíme hlemýždě doprostřed kruhu a zkoumáme je několika způsoby. Pozorujeme je, jak lezou po zemi, malé živočichy zkoumáme lupou a snažíme se je popsat. Některé si nechají děti lézt po ruce, cítí, jak je šimrají. V encyklopedii podle obrázků hledají názvy živočichů. Dívají se, která potrava je pro ně zajímavá. Nakonec je zase vrátíme do zahrady na místa, kde jsme je našli.

ZDRAVOTNÍ CVIČENÍ

Brouček

Lezu jako brouček, *(Lezeme po čtyřech)*
šikovní jsem klouček. *(Přejdeme do kleku)*
Brouček leze na kytičku, *(Klek na kolena, rotace páteře zprava doleva)*
vyhřívá se na sluníčku.
Sluníčko má každý rád, *(Před obličejem uděláme velký kruh)*
je to přece kamarád *(Zatleskáme rukama)*

Pohybová hra „Na pavouka“

Vybereme jedno dítě, které bude představovat pavouka. Ostatní děti představují hmyz. Pavouk děti chytá. Chycená moucha dá pavoukovi ruku a stává se také pavoukem. Pavoučí síť se nesmí přetrhnout. Hra trvá tak dlouho, dokud nejsou pochytané všechny mouchy.

Relaxace:

Lehněte si na koberec, zavřete oči a klidně dýchejte. Představte si, že na vás sluníčko příjemně svítí. Ležíte na zeleném paloučku a kolem vás teče potůček. Slyšíte, jak šplouchají vlnky? Větrík vás hladí po tvářích a vám se chce spinkat. Na paloučku kvete spousta kytiček. Usedá na ně krásně barevný motýl. Létá z kopretiny na zvonek a najednou slyšíte bzučet včelku. Letí kolem vás a sedá na vlčí mák. Tiše bzučí a na nožičkách si nese pyl, který posbírala na květech. Spokojeně ležíte v trávě, pomalu dýcháte a je vám dobře. Okolo po cestičce leze mravenec, chvátá domů. Včelka zamávala křídly a letí také ke svému úlu. Sluníčko všechny svými paprsky zahřálo a je rádo, že všechny potěšilo. Až vás pohladí svým dlouhým paprskem, tak můžete otevřít oči.

VÝTVARNÉ ČINNOSTI

Brouci

Pomůcky: Barevné papíry, kamínky, nůžky, akrylové barvy, štětec.

Děti si na vycházce nasbíraly kamínky. Následuje vyprávění, kamínky se proměnily v brouky. Z některého kamínku se stal tesařík, ruměnice, pavouk, nebo sluníčko sedmitečné.

Na kamínky malujeme akrylovými barvami krovky známých brouků. Potom

z barevných papírů vystříháme tělo, nožičky a tykadla. Obarvené kameny přilepíme na papírová tělíčka.

Kouzelný pavouk

Potřeby: Drátěnka, barevné chlupaté drátky, modelína.

Vezmeme drátěnku, z každé strany připevníme žinilkové drátky a vytvarujeme čtyři nožičky. Z modelíny uděláme oči a tělo pavouka různě dozdobíme. Hotové pavouky připevníme na vytvořenou pavučinu.

BÁSNIČKY

Mravenec (Jiří Žáček)

Kdo to fičí po jehličí?

Malá černá tečka.

Podívej se na ni zblízka –
poznáš mravenečka.

Pavouk (Archiv MŠ)

Pavouček hledá nitě,

Chtěl by si udělat síť,

souká nitě sem a tam,

Chytí mouchu ňam, ňam, ňam

Slunéčko sedmítečné (HENTSCHEL, 2005)

Slunéčko to děti znají.

Že je má jak brnění,

v rytíře se promění.

Na nich sedm puntíků,

žes ho viděl Pepíku.

Naše malá Maruška,

ta mu říká Beruška

Střevlík vrásčitý (HENTSCHEL, 2005)

Hleďme brouka střevlíka!

Kampak asi utíká?

Běží lovit slimáky,

dává pozor na ptáky.

Běží běží do zahrádky,

nají se a maže zpátky.

Škvor obecný (HENTSCHEL, 2005)

Na lísce a na ovoci

rád přebývá škvor,

vylézá ven hlavně v noci,

ten neškodný tvor.

Ruměnice (HENTSCHEL, 2005)

Červené má nejen líce,

říká se jí ruměnice.

Spolu najdeš celý hlouček,

Je to kamarádký brouček.

ZÁVĚR

Bakalářská práce byla zaměřena na vytvoření ročního environmentálně zaměřeného výukového programu pro mateřskou školu v Radošovicích, který obsahuje sborník didaktických, pohybových her, motivační pohádky a básničky, experimenty a pokusy.

Tento výukový program jsem vyzkoušela v praxi. Velmi důležitá byla motivační pohádka a děti správně nadchnout pro danou činnost.

Nejvíce děti bavily pokusy, při kterých mohly pomáhat a vždy s napětím očekávaly výsledek. Ale také je nesmírně bavila práce na vyvýšeném záhonu, kdy mohly sázet, zalévat a největší radost byla ze sklizně ovoce a zeleniny. Co se týče žvlů, tak nejvíce děti zajímala voda. Rády si s ní hrály, ale také s ní experimentovaly.

Vyzkoušela jsem pohybové hry, děti bez problému pochopily pravidla i je dodržovaly. U některých her, ale i činností byl problém v zimním období, kdy byl nedostatek sněhu. V tom případě jsem musela činnosti upravovat, jako například odlitky stop ve sněhu, nebo některé pokusy s vodou.

V mateřské škole nejsme časově omezeni, tak jsme se mohli věnovat některým tématům déle. Vždy záleží na zájmu dětí. Většinou hodně možností nabízel podzim a také se měnilo pořadí témat, podle počasí a načasování přírody, např. zbarvování listů.

Zahradou děti provázel ježek Bodlinka, postupně je seznamoval s mokřadním biotopem, kompostováním, ale i s jedovatými houbami. Děti se o ježka musely starat, nosily mu jídlo a vodu. Každý týden ho zvažily, aby mohl přezimovat. Děti se tak naučily, že o živé zvíře se musí denně starat. Ale nejen o zvířata, ale i o květiny, protože by jinak uhynuly.

Pro děti je velice přínosné, že si mohou zahradu neustále tvořit samy, staví si domečky, úkryty pro zvířátka, tunely, kopou jámy a zahradu si zdobí svými výtvarnými díly a keramickými výrobky. Děti mají potom k takovéto zahradě úplně jiný vztah, neničí si vyrobené objekty, ale neničí ani květiny v zahradě. Ví, že si mohou brouky, nebo jiný hmyz prohlédnout, ale zase ho musí pustit na svobodu.

Vytyčené cíle se podařilo splnit. Cíle v souladu s očekávanými výstupy vymezenými v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání, a to především těchto:

- Osvojit si elementární poznatky o okolním prostředí, které jsou dítěti blízké, pro ně smysluplné a přínosné, zajímavé a jemu pochopitelné a využitelné pro další učení a životní praxi.
- Mít povědomí o významu životního prostředí (přírody i společnosti) pro člověka, uvědomovat si, že způsobem, jakým se dítě i ostatní v jeho okolí chovají, ovlivňují vlastní zdraví i životní prostředí.
- Rozlišovat aktivity, které mohou zdraví okolního prostředí podporovat a které je mohou poškozovat, všimnout si nepořádků a škod, upozornit na ně.
- Pomáhat pečovat o okolní životní prostředí (dbát o pořádek a čistotu, nakládat vhodným způsobem s odpady, starat se o rostliny, spoluvytvářet pohodu prostředí, chránit přírodu v okolí, živé tvory apod.).

Děti se naučily poznávat některé rostliny, plody, zeleninu a hmyz, pečovat o živé zvíře. Vyzkoušely si experimentování s různým přírodním materiálem, jako je hlína, voda, dřevo a kámen. Při společné práci získaly sociální dovednosti, jako jsou například vzájemný respekt, spolupráce, komunikace.

Cílem přírodních zahrad je dát dětem možnost pohybu v rozmanitém prostředí, seznamovat se s různými elementy, které jsou součástí přírody (písek, voda, půda) a rozvíjet obratnost, motoriku a představivost.

Díky dennímu kontaktu s přírodou v přírodní zahradě děti zažily změny v přírodě v průběhu roku.

Myslím si, že právě v předškolním věku je velmi důležité vytvořit základy správného vztahu k přírodě.

Seznam použité literatury:

BUREŠOVÁ, Kateřina a kol. *Učíme se v zahradě*. Kněžice: Chaloupky o. p. s., 2007. ISBN neuvedeno.

DVOŘÁKOVÁ, Hana. *Pohybové činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Josef Raabe, 2011. 85s. ISBN 978-80-86307-88-6.

Dráček. Praha, 2013, září. ISSN neuvedeno.

JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina; KAPUCIÁNOVÁ, Magdaléna. *Činnosti venku a v přírodě v předškolním vzdělávání*. Praha: Josef Raabe, 2013. 144s. ISBN 978-80-74960-71-0.

JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. *Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Josef Raabe, 2010. 148s. ISBN 978-80-86307-95-4.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Moje přírodní zahrada*. Kardašova Řečice: Občanské sdružení Přírodní zahrada, 2010. 228 s. ISBN: 978-80-254-8432-6.

KŘIVÁNKOVÁ, Dana. *Školní zahrada jako přírodní učebna*. Brno: Lipka - školské zařízení pro environmentální vzdělávání, 2012. 76s. ISBN 978-80-87604-62-5.

LÉBLOVÁ, Eliška. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Praha: Portál, 2012. 176s. ISBN 978-80-262-0094-9.

HEISSENBERGER, Judith; RITSCHER, Katharina. *Zahrada pro děti*. Pozn.: Z rakouského originálu přeložil R. Hradil. Vyšlo jako součást publikace „Přírodní zahrada“ v rámci česko-rakouského projektu. K doptání na CEGV Cassiopeia nebo Rosa, o.p.s. České Budějovice.

HENTSCHEL, Silke. *Obrázková zoologie*. Jablonné v Podještědí: Společnost pro Lužické hory, 2005. 109s. ISBN 80-239-5767-8.

HORKÁ, Hana. *Teorie a metodika ekologické výchovy*. Brno: PAIDO, 1996. 75s. ISBN 80-85931-33-8.

MÁCHAL, Aleš. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou*. Brno: Rezekvítek, 2000. 206s. ISBN 80-902954-0-1.

MÁCHAL, Aleš. *Špetka dobromysli: kapitoly z praktické ekologie*. Brno: Ekocentrum, 1996. 153s. ISBN 978-80-901-6686-8.

MŠMT ČR. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. [online] Dostupné z <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>.

PÝCHOVÁ, Monika; SMRŽ, Tomáš. *Hrajeme s dětmi v přírodě*. CEGV Cassiopeia, 2012. ISBN neuvedeno. Pozn.: Brožura vydaná pro účastníky semináře CEGV Cassiopeia.

SLOUPOVÁ Miroslava. *Rok s krtkem*. Praha: Portál, 2011. 184s. ISBN 978-80-7367-775-6.

SMRŽ, Tomáš. *Hrajeme s dětmi v přírodě*. CEGV Cassiopeia, 2007. ISBN neuvedeno. Pozn.: Brožura vydaná pro účastníky semináře CEGV Cassiopeia.

STRAKATÁ, Mirka. *Pojďte s námi do přírody*. Praha: Computer Media, 2009. 144s. ISBN 978-80-7402-027-8.

VRTÍŠKOVÁ, Katka. *Velké putování skřítky Ostružinky*. Vrané nad Vltavou: ZO ČSOP 11/11 Zvoneček, 2012. 82s. ISBN 978-80-905305-0-8.

Přírodní zahrady [online]. [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: www.prirodnizahrady.com

Přírodní zahrady MŠ Vidče [online]. [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: www.msvidce.cz